

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

26 maart 2019

WETSVOORSTEL

**tot het strafbaar stellen van commerciële
orgaanhandel en orgaantoerisme**

AMENDEMENTEN

Zie:

Doc 54 **3537/ (2018/2019):**

001: Wetsvoorstel van mevrouw Van Peel c.s.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

26 mars 2019

PROPOSITION DE LOI

**incriminant le commerce d'organes
et le tourisme de transplantation**

AMENDEMENTS

Voir:

Doc 54 **3537/ (2018/2019):**

001: Proposition de loi de Mme Van Peel et consorts.

10928

Nr. 1 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**

Het opschrift vervangen als volgt:

“Wetsvoorstel betreffende de handel in menselijke organen en betreffende het niet-bestraffingbeginsel voor slachtoffers van mensenhandel”.

VERANTWOORDING

Het nieuw voorgestelde opschrift geeft duidelijker de inhoud van de geamendeerde wetsvoorstel weer.

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 1 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**

Remplacer l'intitulé comme suit:

“Proposition de loi relative au trafic d'organes humains et relative au principe de non sanction des victimes de traite des êtres humains”.

JUSTIFICATION

Le nouvel intitulé proposé reflète davantage le contenu de la proposition de loi amendée.

Nr. 2 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 2

Dit artikel vervangen als volgt en opnemen in een Hoofdstuk 2, met als opschrift, “Bepalingen tot wijziging van het Strafwetboek”, luidende:

“Art. 2. In artikel 433quiquies van het Strafwetboek, ingevoegd bij de wet van 10 augustus 2005 en vervangen bij de wet van 29 april 2013, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° § 1, eerste lid, 4°, wordt vervangen als volgt:

“4° de uitbuiting door het wegnemen van organen of van menselijk lichaamsmateriaal;”;

2° artikel 433quiquies wordt aangevuld met een paragraaf 5, luidende:

“§ 5. Het slachtoffer van mensenhandel dat betrokken is bij misdrijven als rechtstreeks gevolg van zijn uitbuiting loopt geen straf op voor deze misdrijven.””

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 2 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 2

Remplacer cet article par ce qui suit et l'intégrer dans un Chapitre 2, intitulé “Dispositions modifiant le Code pénal”, rédigé comme suit:

“Art. 2. Dans l'article 433quiquies du Code pénal, inséré par la loi du 10 août 2005 et remplacé par la loi du 29 avril 2013, les modifications suivantes sont apportées:

1° dans le § 1er, alinéa 1er, le point 4 est remplacé par ce qui suit:

“4° à des fins d'exploitation par le prélèvement d'organes ou de matériel corporel;”;

2° l'article 433quiquies est complété par un paragraphe 5 rédigé comme suit:

“§ 5. La victime de traite des êtres humains qui prend part à des infractions en conséquence directe de son exploitation, n'encourt aucune peine du chef de ces infractions.””

Nr. 3 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**

Art. 3

Dit artikel vervangen als volgt:

“Art. 3. In Boek II van hetzelfde wetboek, wordt een Hoofdstuk IIIter/1 ingevoegd, luidende “Handel in menselijke organen”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 3 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**

Art. 3

Remplacer cet article par ce qui suit:

“Art. 3. Dans le Livre II du même Code, il est inséré un Chapitre IIIter/1 intitulé “Du trafic d’organes humains”.”

Nr. 4 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 4

Dit artikel vervangen als volgt:

“Art. 4. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/2 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/2. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met geldboete van zeventienhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro wordt gestraft hij die een orgaan wegneemt bij een persoon in de volgende gevallen:

1° wanneer het wegnemen bij een levende gebeurt zonder zijn vrije, geïnformeerde en specifieke toestemming, of wanneer het wegnemen bij een overledene gebeurt in strijd met de in de wet bedoelde voorwaarden inzake toestemming of verzet;

2° wanneer, in ruil voor het wegnemen van het orgaan, die persoon of een derde, rechtstreeks of onrechtstreeks, een profijt of een vergelijkbaar voordeel werd voorgesteld, aangeboden, beloofd of heeft verkregen, zulks zelfs indien de persoon heeft toegestemd in het wegnemen;

3° wanneer het wegnemen gebeurt door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet, of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

Vormen geen “profijs of vergelijkbaar voordeel” in de zin van het eerste lid, 2°:

1° de vergoeding van de rechtstreekse en onrechtstreekse kosten, bedoeld in artikel 4, § 2, van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, en in artikel 6, § 2, van de wet van 19 december 2008 inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek;

N° 4 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 4

Remplacer cet article par ce qui suit:

“Art. 4. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l’article 3, il est inséré un article 433novies/2 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/2. Sera puni de la réclusion de cinq ans à dix ans et d’une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros, quiconque prélève un organe sur une personne dans les cas suivants:

1° lorsque le prélèvement est réalisé sur une personne vivante sans son consentement libre, éclairé et spécifique, ou lorsque le prélèvement est réalisé sur une personne décédée en violation des conditions de consentement ou d’opposition prévues par la loi;

2° lorsqu’en échange du prélèvement de l’organe, cette personne ou un tiers s’est vu proposer, offrir, promettre ou a obtenu un profit ou un avantage comparable, directement ou indirectement, et ce même si la personne a consenti au prélèvement;

3° lorsque le prélèvement est réalisé par une personne qui n’y est pas autorisée par la loi, ou en dehors d’un établissement de soins autorisé par la loi.

Ne constituent pas “un profit ou un avantage comparable” aux fins de l’alinéa 1er, 2°:

1° l’indemnisation des dépenses directes et indirectes, prévue par l’article 4, § 2, de la loi du 13 juin 1986 sur le prélèvement et la transplantation d’organes, et par l’article 6, § 2, de la loi du 19 décembre 2008 relative à l’obtention et à l’utilisation de matériel corporel humain destiné à des applications médicales humaines ou à des fins de recherche scientifique;

2° de vergoeding van de inkomstenderving die met de orgaandonatie verband houdt.”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

2° l'indemnisation de la perte de revenus liée au don d'organe.”.”

Nr. 5 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 5 (nieuw)

Een artikel 5 invoegen, luidende:

“Art. 5. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/3 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/3. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met geldboete van zeventienhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro wordt gestraft hij die:

1° bij een persoon een orgaan transplanteert dat is weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of dat is weggenomen in een andere Staat onder de in voornoemd artikel bedoelde voorwaarden, of een dergelijk orgaan gebruikt voor andere doeleinden dan de transplantatie, zulks met kennis van zaken;

2° bij een persoon een orgaan transplanteert zonder daartoe te zijn gemachtigd door de wet of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

De in België of een andere lidstaat van de Europese Unie weggenomen organen worden geacht niet te zijn weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of onder de in voornoemd artikel bedoelde voorwaarden, tot bewijs van het tegendeel, indien zij werden toegewezen door een openbare of private non-profitorganisatie die zich bezighoudt met binnenlandse en grensoverschrijdende orgaanuitwisselingen.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 5 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 5 (nouveau)

Insérer un article 5, rédigé comme suit:

“Art. 5. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/3 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/3. Sera puni de la réclusion de cinq ans à dix ans et d'une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros, quiconque:

1° transplante sur une personne un organe prélevé en violation de l'article 433novies/2 ou prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article précité, ou utilise un tel organe à d'autres fins que la transplantation, en connaissance de cause;

2° transplante sur une personne un organe sans y être autorisé par la loi ou en dehors d'un établissement de soins autorisé par la loi.

Les organes prélevés en Belgique ou dans un autre État membre de l'Union européenne sont présumés ne pas avoir été prélevés en violation de l'article 433novies/2 ou dans les conditions visées à l'article précité, jusqu'à preuve du contraire, s'ils ont été alloués par une organisation à but non lucratif, publique ou privée, se consacrant aux échanges nationaux et transfrontaliers d'organes.”

Nr. 6 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 6 (nieuw)

Een artikel 6 invoegen, luidende:

“Art. 6. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/4 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/4. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met geldboete van zeventienhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro wordt gestraft hij die, met kennis van zaken:

1° een orgaan dat is weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of dat is weggenomen in een andere Staat onder de voorwaarden bedoeld in artikel 433novies/2, voorbereidt, preserveert, opslaat, vervoert, overbrengt, ontvangt of uitvoert;

2° een orgaan dat is weggenomen in een andere Staat onder de voorwaarden bedoeld in artikel 433novies/2 invoert of laat doorvoeren.

De in België of een andere lidstaat van de Europese Unie weggenomen organen worden geacht niet te zijn weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of onder de in voornoemd artikel bedoelde voorwaarden, tot bewijs van het tegendeel, indien zij werden toegewezen door een openbare of private non-profitorganisatie die zich bezighoudt met binnenlandse en grensoverschrijdende orgaanuitwisselingen.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 6 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 6 (nouveau)

Insérer un article 6, rédigé comme suit:

“Art. 6. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/4 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/4. Sera puni de la réclusion de cinq ans à dix ans et d'une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros, quiconque, en connaissance de cause:

1° prépare, préserve, stocke, transporte, transfère, réceptionne ou exporte un organe prélevé en violation de l'article 433novies/2 ou prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article 433novies/2;

2° importe ou fait transiter un organe prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article 433novies/2.

Les organes prélevés en Belgique ou dans un autre État membre de l'Union européenne sont présumés ne pas avoir été prélevés en violation de l'article 433novies/2 ou dans les conditions visées à l'article précité, jusqu'à preuve du contraire, s'ils ont été alloués par une organisation à but non lucratif, publique ou privée, se consacrant aux échanges nationaux et transfrontaliers d'organes.”

Nr. 7 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 7 (*nieuw*)**Een artikel 7 invoegen, luidende:**

“Art. 7. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/5 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/5. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met geldboete van zeventienhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro wordt gestraft hij die een kandidaat orgaandonor of ontvanger benadert of werft teneinde rechtstreeks of onrechtstreeks een profijt of een vergelijkbaar voordeel voor zichzelf of voor een derde te verkrijgen.””

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 7 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 7 (*nouveau*)**Insérer un article 7, rédigé comme suit:**

“Art. 7. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/5 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/5. Sera puni de la réclusion de cinq ans à dix ans et d'une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros, quiconque sollicite ou recrute un candidat donneur d'organes ou receveur, en vue d'obtenir, directement ou indirectement, un profit ou un avantage comparable pour lui-même ou pour un tiers.””

Nr. 8 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 8 (nieuw)

Een artikel 8 invoegen, luidende:

“Art. 8. In Hoofdstuk III ter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/6 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/6. Met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot vijftigduizend euro wordt gestraft hij die op enigerlei wijze:

1° de handelwijzen bedoeld in de artikelen 433novies/2 tot 433novies/4 en 433novies/7, vergemakkelijkt, bevordert of tot dergelijke handelwijzen aanzet;

2° direct of indirect, reclame maakt of doet maken, uitgeeft, verdeelt of verspreidt voor die handelwijzen;

3° de behoefte aan of de beschikbaarheid van organen direct of indirect onder de aandacht brengt teneinde rechtstreeks of onrechtstreeks een profijt of een vergelijkbaar voordeel voor zichzelf of voor een derde aan te bieden of te behalen.

Poging tot het in het eerste lid bedoelde misdrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van één jaar tot drie jaar en met geldboete van honderd euro tot tienduizend euro.””

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 8 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 8 (nouveau)

Insérer un article 8, rédigé comme suit:

“Art. 8. Dans le Chapitre III ter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/6 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/6. Sera puni de l'emprisonnement d'un an à cinq ans et d'une amende de cinq cents euros à cinquante mille euros, quiconque, quel qu'en soit le moyen:

1° facilite, favorise les pratiques visées aux articles 433novies/2 à 433novies/4 et 433novies/7, ou incite à de telles pratiques;

2° fait ou fait faire, publie, distribue ou diffuse de la publicité, de façon directe ou indirecte, en faveur de ces pratiques;

3° rend public, de façon directe ou indirecte, le besoin ou la disponibilité d'organes dans le but d'offrir ou de rechercher un profit ou un avantage comparable, directement ou indirectement, pour lui-même ou pour un tiers.

La tentative de commettre l'infraction visée à l'alinéa premier sera punie d'un emprisonnement d'un an à trois ans et d'une amende de cent euros à dix mille euros.””

Nr. 9 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 9 (*nieuw*)**Een artikel 9 invoegen, luidende:**

“Art. 9. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/7 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/7. Met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot vijftigduizend euro wordt gestraft hij die, met kennis van zaken, voor zichzelf de transplantatie van een orgaan dat is weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of dat is weggenomen in een andere Staat onder de voorwaarden bedoeld in artikel 433novies/2, heeft aanvaard.

De in België of een andere lidstaat van de Europese Unie weggenomen organen worden geacht niet te zijn weggenomen in strijd met artikel 433novies/2 of onder de in voornoemd artikel bedoelde voorwaarden, tot bewijs van het tegendeel, indien zij werden toegewezen door een openbare of private non-profitorganisatie die zich bezighoudt met binnenlandse en grensoverschrijdende orgaanuitwisselingen.”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 9 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 9 (*nouveau*)**Insérer un article 9, rédigé comme suit:**

“Art. 9. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/7 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/7. Sera puni d'un emprisonnement d'un an à cinq ans et d'une amende de cinq cents euros à cinquante mille euros, quiconque, en connaissance de cause, aura accepté pour lui-même, la transplantation d'un organe prélevé en violation de l'article 433novies/2 ou prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article 433novies/2.

Les organes prélevés en Belgique ou dans un autre État membre de l'Union européenne sont présumés ne pas avoir été prélevés en violation de l'article 433novies/2 ou dans les conditions visées à l'article précité, jusqu'à preuve du contraire, s'ils ont été alloués par une organisation à but non lucratif, publique ou privée, se consacrant aux échanges nationaux et transfrontaliers d'organes.”.”

Nr. 10 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 10 (nieuw)

Een artikel 10 invoegen, luidende:

“Art. 10. In Hoofdstuk IIIter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/8 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/8. Met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot vijftigduizend euro wordt gestraft hij die, rechtstreeks of door tussenpersonen, aan een persoon een voordeel van welke aard dan ook, voor zichzelf of voor een derde, belooft, aanbiedt of overhandigt, opdat hij een orgaan wegneemt, transplanteert of gebruikt in strijd met de artikelen 433novies/2 tot 433novies/4, of het plegen van een dergelijke handeling vergemakkelijkt.

Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die, rechtstreeks of door tussenpersonen, een voordeel van welke aard dan ook, voor zichzelf of voor een derde, vraagt, aanvaardt of ontvangt, teneinde een orgaan weg te nemen, te transplanteren of te gebruiken in strijd met de artikelen 433novies/2 tot 433novies/4, of het plegen van een dergelijke handeling te vergemakkelijken.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 10 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 10 (nouveau)

Insérer un article 10, rédigé comme suit:

“Art. 10. Dans le Chapitre IIIter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/8 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/8. Sera puni d'un emprisonnement d'un an à cinq ans et d'une amende de cinq cents euros à cinquante mille euros, quiconque promet, offre, donne, directement ou par interposition de personnes, à une personne un avantage de toute nature, pour lui-même ou pour un tiers, afin qu'elle prélève, transplante ou utilise un organe en violation des articles 433novies/2 à 433novies/4, ou qu'elle facilite la commission d'un tel acte.

Sera puni des mêmes peines quiconque sollicite, accepte ou reçoit, directement ou par interposition de personnes, un avantage de toute nature, pour elle-même ou pour un tiers, afin de prélever, de transplanter ou d'utiliser un organe en violation des articles 433novies/2 à 433novies/4, ou de faciliter la commission d'un tel acte.”

Nr. 11 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**

Art. 11 (nieuw)

Een artikel 11 invoegen, luidende:

“Art. 11. In Hoofdstuk III ter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/9 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/9. De straffen zullen worden vastgesteld als bepaald bij het derde en vierde lid:

1° ingeval het misdrijf is gepleegd ten opzichte van een minderjarige of enige andere bijzonder kwetsbare persoon;

2° ingeval het is gepleegd door een persoon die misbruik heeft gemaakt van het gezag of de faciliteiten die zijn functies hem verlenen;

3° ingeval het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar is gebracht;

4° ingeval het misdrijf de lichamelijke of geestelijke gezondheid van het slachtoffer ernstig heeft aangetast;

5° ingeval van de betrokken activiteit een gewoonte wordt gemaakt;

6° ingeval het een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft, ongeacht of de schuldige de hoedanigheid van leidend persoon heeft of niet;

7° ingeval de dader reeds werd veroordeeld voor een in dit Hoofdstuk bedoeld misdrijf, onder voorbehoud van de toepassing van Hoofdstuk V van Boek I van het Strafwetboek.

Voor de toepassing van het eerste lid, 7°, kan rekening worden gehouden met de veroordeling uitgesproken door een strafgerecht van een andere Staat die Partij is bij het Verdrag van de Raad van Europa tegen de handel in menselijke organen, voor een van de feiten die strafbaar zijn gesteld overeenkomstig dat verdrag,

N° 11 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**

Art. 11 (nouveau)

Insérer un article 11, rédigé comme suit:

“Art. 11. Dans le Chapitre III ter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/9 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/9. Les peines seront fixées comme prévu aux alinéas 3 et 4:

1° lorsque l'infraction a été commise envers un mineur ou toute autre personne particulièrement vulnérable;

2° lorsqu'elle a été commise par une personne qui a abusé de l'autorité ou des facilités que lui confèrent ses fonctions;

3° lorsque la vie de la victime a été mise en danger délibérément ou par négligence grave;

4° lorsque l'infraction a porté gravement atteinte à la santé physique ou mentale de la victime;

5° lorsque l'activité concernée constitue une activité habituelle;

6° lorsqu'elle constitue un acte de participation à l'activité principale ou accessoire d'une association, et ce, que le coupable ait ou non la qualité de dirigeant;

7° lorsque l'auteur a déjà été condamné pour une infraction prévue dans le présent Chapitre, sous réserve de l'application du Chapitre V du Livre Ier du Code pénal.

Pour l'application de l'alinéa 1er, 7°, peut être prise en compte la condamnation prononcée par une juridiction pénale d'un autre État Partie à la Convention du Conseil de l'Europe contre le trafic d'organes humains, pour une des infractions établies conformément à cette Convention, dans la mesure où l'auteur n'est pas traité

voor zover de dader niet op minder gunstige wijze wordt behandeld dan indien de vroegere veroordeling was uitgesproken door een Belgisch gerecht.

In de gevallen bedoeld in de artikelen 433novies/2 tot 433novies/5 zijn de straffen opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro.

In de gevallen bedoeld in de artikelen 433novies/6 en 433novies/8 zijn de straffen opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en geldboete van zeventienhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro.”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

d’une façon moins favorable que si la condamnation antérieure avait été prononcée par une juridiction belge.

Dans les cas prévus aux articles 433novies/2 à 433novies/5, les peines seront la réclusion de dix ans à quinze ans et une amende de mille euros à cent mille euros.

Dans les cas prévus aux articles 433novies/6 et 433novies/8, les peines seront la réclusion de cinq ans à dix ans et une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros.”.”

Nr. 12 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 12 (nieuw)

Een artikel 12 invoegen, luidende:

“Art. 12. In Hoofdstuk III ter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/10 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/10. De straffen zullen worden vastgesteld als bepaald bij het tweede en derde lid:

1° ingeval het misdrijf de dood van het slachtoffer heeft veroorzaakt;

2° ingeval het een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een criminele organisatie betreft, ongeacht of de schuldige de hoedanigheid van leidend persoon heeft of niet.

De misdrijven bedoeld in de artikelen 433novies/2 tot 433novies/5 worden gestraft met opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar en met geldboete van duizend euro tot honderdvijftigduizend euro.

De misdrijven bedoeld in de artikelen 433novies/6 en 433novies/8 worden gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro.”.

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 12 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 12 (nouveau)

Insérer un article 12, rédigé comme suit:

“Art. 12. Dans le Chapitre III ter/1 inséré par l’article 3, il est inséré un article 433novies/10 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/10. Les peines seront fixées comme prévu aux alinéas 2 et 3:

1° lorsque l’infraction a causé la mort de la victime;

2° lorsqu’elle constitue un acte de participation à l’activité principale ou accessoire d’une organisation criminelle, et ce, que le coupable ait ou non la qualité de dirigeant.

Les infractions prévues aux articles 433novies/2 à 433novies/5 seront punies de la réclusion de quinze à vingt ans et d’une amende de mille euros à cent cinquante mille euros.

Les infractions prévues aux articles 433novies/6 et 433novies/8 seront punies de la réclusion de dix ans à quinze ans et une amende de mille euros à cent mille euros.”.

Nr. 13 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 13 (nieuw)

Een artikel 13 invoegen, luidende:

“Art. 13. In Hoofdstuk III ter/1, ingevoegd bij artikel 3, wordt een artikel 433novies/11 ingevoegd, luidende:

“Art. 433novies/11. § 1. In de gevallen bedoeld in dit Hoofdstuk worden de schuldigen bovendien veroordeeld tot ontzetting van de in artikel 31, eerste lid, genoemde rechten.

§ 2. De rechtbanken kunnen de personen die veroordeeld zijn voor feiten bedoeld in dit Hoofdstuk, voor een termijn van een jaar tot twintig jaar verbieden een beroepsactiviteit of sociale activiteit uit te oefenen die verband houdt met het plegen van een van de in dit Hoofdstuk strafbaar gestelde feiten.

§ 3. Zonder rekening te houden met de hoedanigheid van natuurlijke persoon of rechtspersoon van de uitbater, eigenaar, huurder of zaakvoerder, kan de rechtbank de tijdelijke of definitieve, gedeeltelijke of volledige sluiting bevelen van de inrichting waar de misdrijven bedoeld in dit Hoofdstuk gepleegd zijn, in overeenstemming met de nadere regels bepaald in artikel 382, § 3, tweede tot vijfde lid.

§ 4. Artikel 389 is van toepassing op de paragrafen 1, 2 en 3.

§ 5. De bijzondere verbeurdverklaring zoals bedoeld in artikel 42, 1°, wordt toegepast op degenen die zich schuldig hebben gemaakt aan het in dit Hoofdstuk bedoelde misdrijf, zelfs wanneer de zaken waarop zij betrekking heeft geen eigendom van de veroordeelde zijn, zonder dat deze verbeurdverklaring nochtans de rechten van derden op de goederen die het voorwerp kunnen uitmaken van de verbeurdverklaring schaadt. Zij moet in dezelfde omstandigheden ook worden toegepast op het roerend goed, het deel ervan, het onroerend goed, de kamer of enige andere ruimte. Ze

N° 13 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 13 (nouveau)

Insérer un article 13, rédigé comme suit:

“Art. 13. Dans le Chapitre III ter/1 inséré par l'article 3, il est inséré un article 433novies/11 rédigé comme suit:

“Art. 433novies/11. § 1er. Dans les cas visés au présent Chapitre, les coupables seront en outre condamnés à l'interdiction des droits énoncés à l'article 31, alinéa 1er.

§ 2. Les tribunaux pourront interdire aux personnes condamnées pour des faits visés au présent Chapitre, pour un terme d'un an à vingt ans d'exercer une activité professionnelle ou sociale liée à la commission de l'une des infractions établies au présent Chapitre.

§ 3. Sans avoir égard à la qualité de personne physique ou morale de l'exploitant, propriétaire, locataire ou gérant, le tribunal peut ordonner la fermeture temporaire ou définitive, partielle ou totale de l'établissement dans lequel les infractions visées au présent Chapitre ont été commises, conformément aux modalités prévues à l'article 382, § 3, alinéas 2 à 5.

§ 4. L'article 389 est applicable aux paragraphes 1er, § 2 et § 3.

§ 5. La confiscation spéciale prévue à l'article 42, 1°, est appliquée aux coupables de l'infraction visée au présent Chapitre, même lorsque la propriété des choses sur lesquelles elle porte n'appartient pas au condamné, sans que cette confiscation puisse cependant porter préjudice aux droits des tiers sur les biens susceptibles de faire l'objet de la confiscation. Elle doit également être appliquée, dans les mêmes circonstances, au bien meuble, à la partie de celui-ci, au bien immeuble, à la chambre ou à tout autre espace. Elle peut également être appliquée à la contre-valeur de ces meubles ou

kan ook worden toegepast op de tegenwaarde van deze roerende of onroerende goederen die werden vervreemd tussen het tijdstip waarop het misdrijf werd gepleegd en de definitieve rechterlijke beslissing.

§ 6. In geval van beslag op een onroerend goed, wordt gehandeld overeenkomstig de vormvoorschriften van artikel 35bis van het Wetboek van strafvordering.”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

immeubles aliénés entre la commission de l’infraction et la décision judiciaire définitive.

§ 6. En cas de saisie d’un bien immeuble, il est procédé conformément aux formalités de l’article 35bis du Code d’Instruction criminelle.”.”

Nr. 14 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**Art. 14 (*nieuw*)**Een artikel 14 invoegen, luidende:**

*“Een hoofdstuk 3 invoegen met als opschrift
“Bepalingen tot wijziging van de Voorafgaande Titel
van het Wetboek van Strafvordering”, dat een artikel 14
bevat, luidende:*

*“Art. 14. In artikel 10ter, eerste lid, van de Voorafgaande
Titel van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd bij
de wet van 13 april 1995, vervangen bij de wet van
28 november 2000 en laatstelijk gewijzigd bij de wet van
31 mei 2016, wordt een punt 1bis ingevoegd, luidende:*

*“1bis. een van de misdrijven bepaald in de artike-
len 433novies/2 tot 433novies/10, in geval van uitge-
voerde of overwogen wegneming van organen in ruil
voor een profijt of een vergelijkbaar voordeel;”.”*

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 14 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**Art. 14 (*nouveau*)**Insérer un article 14, rédigé comme suit:**

*“Insérer un chapitre 3 intitulé Dispositions modifiant
le Titre préliminaire au Code de Procédure pénale,
comportant un article 14 rédigé comme suit:*

*“Art. 14. Dans l'article 10ter, alinéa 1er, du Titre
préliminaire au Code de Procédure pénale, inséré
par la loi du 13 avril 1995, remplacé par la loi du
28 novembre 2000 et modifié en dernier lieu par la
loi du 31 mai 2016, il est inséré un point 1bis rédigé
comme suit:*

*“1bis. une des infractions prévues aux arti-
cles 433novies/2 à 433novies/10, en cas de prélève-
ment d'organes pratiqué ou envisagé en échange d'un
profit ou d'un avantage comparable;”.”*

Nr. 15 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**Art. 15 (*nieuw*)**Een artikel 15 invoegen, luidende:**

“Een hoofdstuk 4 invoegen met als opschrift “Bepalingen tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering”, dat een artikel 15 bevat, luidende:

“Art. 15. In artikel 90ter, § 2, van het Wetboek van Strafvordering, ingevoegd bij de wet van 30 juni 1994 en laatstelijk gewijzigd bij de wet van 25 december 2016, wordt een punt 22/1 ingevoegd, luidende:

“22/1. de artikelen 433novies/2 tot 433novies/10 van hetzelfde Wetboek;”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 15 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**Art. 15 (*nouveau*)**Insérer un article 15, rédigé comme suit:**

“Insérer un Chapitre 4 intitulé Dispositions modifiant le Code d’Instruction criminelle, comprenant un article 15, rédigé comme suit:

“Art. 15. Dans l’article 90ter, § 2, du Code d’instruction criminelle, inséré par la loi du 30 juin 1994 et modifié en dernier lieu par la loi du 25 décembre 2016, il est inséré un point 22/1 rédigé comme suit:

“22/1°. aux articles 433novies/2 à 433novies/10 du même Code;”.”

Nr. 16 VAN DE HEER **VAN PETEGHEM c.s.**Art. 16 (*nieuw*)**Een artikel 16 invoegen, luidende:**

“Een hoofdstuk 5 invoegen met als opschrift “Bepalingen tot wijziging van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen” dat een artikel 16 bevat, luidende:

“Art. 16. In artikel 17 van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen, gewijzigd bij de wetten van 3 juli 2012 en van 7 februari 2014, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in paragraaf 1, worden de woorden “500 frank tot 5 000 frank” vervangen door de woorden “500 euro tot 5 000 euro”;

2° in paragraaf 2, worden de woorden “van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van 100 frank tot 500 frank” vervangen door de woorden “van zes maanden tot twee jaar en met geldboete van 250 euro tot 1 000 euro”;

3° in paragraaf 3, eerste lid, worden de woorden “van drie maanden tot één jaar en met geldboete van 1 000 frank tot 10 000 frank” vervangen door de woorden “van één jaar tot vijf jaar en met geldboete van 1 000 euro tot 10 000 euro”.”

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 16 DE M. **VAN PETEGHEM ET CONSORTS**Art. 16 (*nouveau*)**Insérer un article 16, rédigé comme suit:**

“Insérer un chapitre 5 intitulé Dispositions modifiant la loi du 13 juin 1986 sur le prélèvement et la transplantation d’organes, comprenant un article 16, rédigé comme suit:

“Art. 16. Dans l’article 17 de la loi du 13 juin 1986 sur le prélèvement et la transplantation d’organes, modifié par les lois du 3 juillet 2012 et du 7 février 2014, les modifications suivantes sont apportées:

1° au paragraphe 1er, les mots “500 francs à 5 000 francs” sont remplacés par les mots “500 euros à 5 000 euros”;

2° au paragraphe 2, les mots “de huit jours à six mois et d’une amende de 100 francs à 500 francs” sont remplacés par les mots “six mois à deux ans et d’une amende de 250 euros à 1 000 euros”;

3° au paragraphe 3, alinéa 1er, les mots “de trois mois à un an et d’une amende de 1 000 francs à 10 000 francs” sont remplacés par les mots “d’un an à cinq ans et d’une amende de 1 000 euros à 10 000 euros”.”

Nr. 17 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.Art. 17 (*nieuw*)**Een artikel 17 invoegen, luidende:**

“Art. 17. In dezelfde wet wordt een artikel 18/1 ingevoegd, luidende:

“Art. 18/1. In geval van veroordeling kan de rechter bovendien het verbod uitspreken een beroepsactiviteit of sociale activiteit uit te oefenen die verband houdt met het plegen van een van de in artikel 17, § 3, bedoelde misdrijven, zulks voor een termijn van een jaar tot vijf jaar.””

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

N° 17 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTSArt. 17 (*nouveau*)**Insérer un article 17, rédigé comme suit:**

“Art. 17. Dans la même loi, il est inséré un article 18/1 rédigé comme suit:

“Art. 18/1. En cas de condamnation, le juge peut en outre prononcer l’interdiction d’exercer une activité professionnelle ou sociale liée à la commission de l’une des infractions visées à l’article 17, § 3, pour un terme d’un an à cinq ans.””

Nr. 18 VAN DE HEER VAN PETEGHEM c.s.

Art. 18 (nieuw)

Een hoofdstuk 6 invoegen met als opschrift “Bepaling tot wijziging van de wet van 19 december 2008 inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek”, dat een artikel 18 bevat, luidende:

“Art. 18. In artikel 24 van de wet van 19 december 2008 inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in § 1, tweede lid, wordt het woord “12,” ingevoegd tussen de woorden “10, §§ 1, 4 en 5, tweede en derde lid,” en het woord “14”;

2° er wordt een paragraaf 2/1 ingevoegd, luidende:

“§ 2/1. In geval van veroordeling kan de rechter bovendien het verbod uitspreken een beroepsactiviteit of sociale activiteit uit te oefenen die verband houdt met het plegen van een van de in paragraaf 1, derde lid bedoelde misdrijven, zulks voor een termijn van een jaar tot vijf jaar.”

VERANTWOORDING

Dit amendement beoogt de inhoud van het wetsvoorstel DOC 54 3537/001 te vervangen door het ontwerp dat opgesteld is door de werkgroep van de Federale Overheidsdiensten Justitie en Volksgezondheid, die ermee werd belast de overeenstemming van het Belgische recht met het Verdrag van de Raad van Europa van 2015 (Verdrag van Santiago de Compostella) voor te bereiden. Dit Verdrag wordt momenteel geratificeerd door België.

Dit ontwerp omvat twee essentiële delen.

Ten eerste ligt het in het verlengde van het Verdrag van de Raad van Europa tegen de handel in menselijke organen, opengesteld voor ondertekening te Santiago de Compostella op 25 maart 2015.

N° 18 DE M. VAN PETEGHEM ET CONSORTS

Art. 18 (nouveau)

Insérer un chapitre 6 intitulé “Disposition modifiant la loi du 19 décembre 2008 relative à l’obtention et à l’utilisation de matériel corporel humain destiné à des applications médicales humaines ou à des fins de recherche scientifique”, comprenant un article 18, rédigé comme suit:

“Art. 18. Dans l’article 24 de la loi du 19 décembre 2008 relative à l’obtention et à l’utilisation de matériel corporel humain destiné à des applications médicales humaines ou à des fins de recherche scientifique, les modifications suivantes sont apportées:

1° au § 1er, alinéa 2, le mot “12,” est inséré entre les mots “10, §§ 1er, 4 et 5, alinéas 2 et 3” et le mot “14”;

2° il est inséré un paragraphe 2/1 rédigé comme suit:

“§ 2/1. En cas de condamnation, le juge peut en outre prononcer l’interdiction d’exercer une activité professionnelle ou sociale liée à la commission de l’une des infractions visées au paragraphe 1er, alinéa 3, pour un terme d’un à cinq ans.”

JUSTIFICATION

Le présent amendement vise à remplacer le contenu de la proposition de loi DOC 54 3537/001 par le projet rédigé par le groupe de travail des SPF Justice et Santé publique, chargé de préparer la mise en conformité du droit belge à la Convention du Conseil de l’Europe de 2015 (Convention de Saint Jacques de Compostelle). Cette Convention est en cours de ratification par la Belgique.

Ce projet comporte deux volets essentiels.

D’une part, il s’inscrit dans le cadre tracé par la Convention du Conseil de l’Europe contre le trafic d’organes humains, ouverte à signature à Saint-Jacques-de-Compostelle le 25 mars 2015.

Het gaat om het eerste internationale juridisch bindende instrument op grond waarvan de handel in organen wordt veroordeeld. Het vormt een aanvulling op de internationale instrumenten inzake de bestrijding van mensenhandel (Aanvullend Protocol bij de Overeenkomst van de Verenigde Naties ter bestrijding van de transnationale georganiseerde misdaad met het oog op het voorkomen, onderdrukken en bestraffen van de mensenhandel en in het bijzonder de handel in vrouwen en kinderen (Protocol van Palermo); Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind; Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel (Verdrag van Warschau); Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan) alsmede op de regels inzake bio-ethiek met betrekking tot transplantatie en op het beginsel van de niet-commercialisering van organen (in het bijzonder Handvest van de grondrechten van de Europese Unie; Richtlijn 2010/45/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 inzake kwaliteits- en veiligheidsnormen voor menselijke organen, bestemd voor transplantatie; WHO-richtsnoeren inzake transplantatie van menselijke cellen, weefsels en organen).

Het verdrag is inzonderheid gebaseerd op een gezamenlijke Studie van 2009 van de VN en de Raad van Europa en bevat strafbaarstellingen, voorzorgsmaatregelen en maatregelen ter bescherming van de slachtoffers, alsmede bepalingen die ertoe strekken de internationale gerechtelijke samenwerking te bevorderen.

De artikelen 4 tot 8 van het verdrag bevatten de belangrijkste verplichtingen. De Staten moeten in hun strafwetgeving de volgende handelingen strafbaar stellen: het wegnemen in ruil voor een profijt of zonder toestemming (artikel 4); het gebruik van het op illegale wijze weggenomen orgaan (artikel 5); de illegale benadering en werving (artikel 7, eerste lid); het aanbod van en het verzoek om onterechte voordelen (artikel 7, tweede en derde lid); de voorbereiding, de preservatie, de opslag, het vervoer, de overbrenging, de ontvangst, de invoer en de uitvoer van dat orgaan (artikel 8). Die strafbare feiten gelden in alle Staten die Partij zijn.

Voorts moeten de Staten de strafbaarstelling van het wegnemen en het inplanten van organen overwegen indien dat gebeurd is buiten het nationale transplantatiesysteem om of in strijd met de nationale transplantatiewetgeving (artikel 4, § 4, en artikel 6).

Het Belgisch wettelijk arsenaal omvat reeds een aantal dienstige misdrijven om deze boemende vorm van criminaliteit

Il s'agit du premier instrument international juridique contraignant qui condamne le trafic d'organes. Il est complémentaire aux instruments internationaux sur la lutte contre la traite des êtres humains (Protocole additionnel à la Convention des Nations Unies contre la criminalité transnationale organisée visant à prévenir, réprimer et punir la traite des personnes, en particulier des femmes et des enfants (Protocole de Palermo), Protocole facultatif à la Convention relative aux droits de l'enfant, concernant la vente d'enfants, la prostitution des enfants et la pornographie mettant en scène des enfants, Convention du Conseil de l'Europe sur la lutte contre la traite des êtres humains (Convention de Varsovie), Directive 2011/36/UE du Parlement européen et du Conseil du 5 avril 2011 concernant la prévention de la traite des êtres humains et la lutte contre ce phénomène ainsi que la protection des victimes), ainsi qu'aux règles de bioéthique en matière de transplantation et au principe de la non-commercialisation des organes (en particulier Charte des Droits fondamentaux de l'Union européenne, Directive 2010/45/UE du Parlement européen et du Conseil du 7 juillet 2010 relative aux normes de qualité et de sécurité des organes humains destinés à la transplantation, Principes directeurs de l'OMS sur la transplantation de cellules, de tissus et d'organes humains).

La Convention, basée notamment sur une Etude réalisée en 2009 conjointement par l'ONU et le Conseil de l'Europe, contient des incriminations, des mesures de prévention et de protection des victimes, ainsi que des dispositions visant à promouvoir la coopération judiciaire internationale.

Les articles 4 à 8 de la Convention contiennent les principales obligations. Les États sont tenus d'incriminer dans leur législation pénale les actes suivants: le prélèvement contre un profit ou sans consentement (article 4), l'utilisation de l'organe illégalement prélevé (article 5), la sollicitation et le recrutement illicites (article 7, § 1er), l'offre et la demande d'avantages indus (article 7, § 2, et 3), ainsi que la préparation, la préservation, le stockage, le transport, le transfert, la réception, l'importation et l'exportation de cet organe (article 8). Ces infractions sont obligatoires pour les États parties.

En outre, les États doivent envisager d'incriminer le prélèvement et l'implantation d'organes réalisés en dehors du système national de transplantation ou en violation des règles nationales de transplantation (article 4, § 4, et article 6).

L'arsenal législatif belge comporte déjà une série d'infractions utiles pour lutter contre cette forme de criminalité en

te bestrijden. Men kan zich inzonderheid baseren op de mensenhandel (met het oog op het wegnemen van organen), bedoeld in artikel 433*quiquies*, § 1, eerste lid, 4°, van het Strafwetboek, op de opzettelijke slagen en verwondingen, op artikel 17 van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen (hierna de wet van 1986 genoemd) en op artikel 24 van de wet van 19 december 2008 inzake het verkrijgen en het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek (hierna de wet van 2008 genoemd).

Het Strafwetboek moet evenwel worden aangevuld met nieuwe misdrijven, samen met zware straffen, om alle handelingen waaruit de criminele keten van de handel in organen bestaat, te bestrijden (bijvoorbeeld makelaarschap, wegnemen van het orgaan en gebruik voor andere doeleinden dan onderzoek of transplantatie, vervoer, opslag). Al die handelingen zijn evenwel enkel strafbaar indien zij opzettelijk zijn gepleegd.

Er is tevens voorzien in twee aanpassingen van de strafrechtspleging teneinde de regeling die van toepassing is op de orgaanhandelaars af te stemmen op de regeling die van toepassing is op de daders van mensenhandel (telefoontaps en extraterritoriale bevoegdheid van de Belgische rechtscolleges).

De aanpassingen werden voorbereid onder leiding van een werkgroep die ermee werd belast de overeenstemming van het Belgische recht met het verdrag voor te bereiden. Die groep was samengesteld uit magistraten die gespecialiseerd zijn in mensenhandel, een professor bio-ethisch recht van de Universiteit Antwerpen, een jurist van de FOD Volksgezondheid, alsmede juristen en een criminoloog van de FOD Justitie.

De werkgroep heeft tijdens zijn werkzaamheden overleg gepleegd met de douanediens, het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten en de Orde van geneesheren, net als de transplantatiecoördinator bij het UZ Gent, deze op bepaalde punten.

Ten tweede behelst dit ontwerp de bekrachtiging, in het Strafwetboek, van het beginsel van niet-bestrafing van slachtoffers van mensenhandel (ongeacht het soort ondergang uitbuiting: seksuele of criminele uitbuiting, het wegnemen van organen, bedelarij, uitbuiting van werk,...) voor de misdrijven die zij gepleegd hebben en die rechtstreeks het gevolg zijn van hun uitbuiting.

plein essor. On peut notamment se baser sur la traite des êtres humains (en vue de prélèvement d'organe), visée à l'article 433*quiquies*, § 1er, alinéa 1er, 4°, du Code pénal, sur les coups et blessures volontaires, sur l'article 17 de la loi du 13 juin 1986 sur le prélèvement et la transplantation d'organes (ci-après loi de 1986) et sur l'article 24 de la loi du 19 décembre 2008 relative à l'obtention et à l'utilisation de matériel corporel humain destiné à des applications médicales humaines ou à des fins de recherche scientifique (ci-après loi de 2008).

Toutefois, il est nécessaire de compléter le Code pénal de nouvelles infractions et de les assortir de sanctions sévères, pour lutter contre tous les actes qui composent la chaîne criminelle du trafic d'organes (par exemple, courtage, prélèvement de l'organe et utilisation à d'autres fins que la recherche ou la transplantation, transport, stockage). Tous ces actes ne sont cependant punissables que s'ils ont été perpétrés intentionnellement.

Deux aménagements de la procédure pénale sont également prévus, afin d'aligner le régime applicable aux trafiquants d'organes sur celui applicable aux auteurs de traite des êtres humains (écoutes téléphoniques et compétence extraterritoriale des juridictions belges).

Les adaptations ont été préparées sous le pilotage d'un groupe de travail chargé de préparer la mise en conformité du droit belge à la Convention. Ce groupe était composé de magistrats spécialisés en traite des êtres humains, d'un Professeur de droit de la Bioéthique de l'Université d'Anvers, d'un juriste du SPF Santé publique, ainsi que de juristes et d'un criminologue du SPF Justice.

Lors de ses travaux, le groupe de travail a consulté les Services des Douanes, l'Agence fédérale des médicaments et des produits de santé, et l'Ordre des Médecins, ainsi que, sur certains points, le coordinateur de transplantation à UZ GENT.

D'autre part, le présent projet consacre dans le Code pénal le principe de non sanction des victimes de traite (quel que soit le type d'exploitation subi: exploitation sexuelle ou criminelle, prélèvement d'organes, mendicité, exploitation du travail...) pour les infractions qu'elles ont commises et qui résultent directement de leur exploitation.

Dat beginsel is opgenomen in het Verdrag van Warschau en in de Richtlijn van 2011 (*supra*), die gewijd zijn aan mensenhandel.

De mensenhandel als aangelegenheid is binnen een tijdsbestek van een tiental jaren (2005, 2013, 2016) meermaals ingrijpend gewijzigd, in lijn met de evolutie van de criminaliteit. Het is opportuun gebleken om de twee wijzigingen die zijn aangebracht in artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek te groeperen in een enkel ontwerp, teneinde het werk van de actoren in het veld niet nodeloos ingewikkeld te maken.

Het ontwerp kreeg een gunstig advies van het Bureau van de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensenhandel en de mensensmokkel (CIATEH), dat is samengesteld uit met name Myria, de opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel, de politie en de coördinator van het expertisenetwerk mensenhandel van het College van procureurs-generaal in zijn hoedanigheid van waarnemer. Hun opmerkingen zijn in aanmerking genomen.

De inhoud van de bepalingen 2 tot 18 werd voorgelegd aan de Raad van State in het raam van de hervorming van het Strafwetboek. De Raad van State heeft geen inhoudelijke opmerkingen geformuleerd. Het heeft enkel vergissingen geconstateerd in de verwijzingen die vervat liggen in meerdere artikelen van het Wetboek in ontwerp, over de organenhandel (zie advies nr. 64 121/1 uitgebracht op 23 november 2018 over het voorontwerp van "Strafwetboek – Boek 2", punt 57).

Artikelsgewijze bespreking

Artikel 2

Dit artikel brengt twee wijzigingen aan met betrekking tot mensenhandel.

Het wijzigt artikel 433*quinquies*, § 1, eerste lid, 4°, van het Strafwetboek waarin mensenhandel met het oog op het wegnemen van organen of van menselijk lichaamsmateriaal strafbaar wordt gesteld. Thans beoogt dit artikel, als doel-einde van uitbuiting, het wegnemen in strijd met de wet van 1986 (waarin het wegnemen van organen voor transplantatie in het menselijk lichaam wordt geregeld) of met de wet van 2008 (waarin het wegnemen van menselijk lichaamsmateriaal – daaronder begrepen organen – met het oog op de geneeskundige toepassing op de mens of het wetenschappelijk onderzoek wordt geregeld).

Het ontwerp omschrijft mensenhandel met het oog op het wegnemen van organen of van menselijk lichaamsmateriaal

Ce principe est prévu dans la Convention de Varsovie et dans la Directive de 2011 consacrées à la traite précitées.

La matière de la traite des êtres humains a connu plusieurs modifications importantes en l'espace d'une dizaine d'années (2005, 2013, 2016), pour s'adapter à l'évolution de la criminalité. Il a paru opportun de regrouper les deux modifications apportées à l'article 433*quinquies* du Code pénal en un seul projet, afin de ne pas compliquer inutilement le travail des acteurs de terrain.

Le projet a reçu l'avis favorable du Bureau de la Cellule Interdépartementale de coordination de la lutte contre la traite et le trafic des êtres humains (CIATEH). Celui regroupe notamment Myria, les centres d'accueil des victimes de traite, la police et le Coordinateur du Réseau d'expertise Traite du Collège des Procureurs généraux en sa qualité d'observateur. Leurs remarques ont été prises en compte.

Le contenu des dispositions 2 à 18 a été soumis au Conseil d'État dans le cadre de la réforme du code pénal. Le Conseil d'État n'a pas formulé de remarque de fond. Il a seulement relevé des erreurs dans les renvois contenus dans plusieurs articles du projet de code, relatifs au trafic d'organes (voir avis n° 64 121/1 rendu le 23 novembre 2018 sur l'avant-projet de "Code pénal – Livre 2", point 57).

Commentaires des articles

Article 2

Cet article apporte deux modifications relatives à la traite des êtres humains.

D'une part, il modifie l'article 433*quinquies*, § 1er, alinéa 1er, 4°, du Code pénal qui incrimine la traite des êtres humains en vue de prélèvement d'organes ou de matériel corporel humain. Actuellement, cet article vise, comme finalité d'exploitation, le prélèvement pratiqué en violation du cadre de la loi de 1986 (qui règle les prélèvements d'organes dans un but de transplantation dans le corps humain) ou de celui de la loi 2008 (qui règle les prélèvements de matériel corporel humain – organes compris- destiné à des applications médicales humaines ou à des fins de recherche scientifique).

Le projet définit la traite en vue de prélèvement d'organes ou de matériel corporel humain par référence à "l'exploitation

door verwijzing naar “de uitbuiting door het wegnemen”, en niet langer door verwijzing naar voornoemde wetten van 1986 en van 2008.

In de eerste plaats stemt die formulering overeen met de wijzigingen die werden aangebracht met betrekking tot de mensenhandel met het oog op de uitbuiting van prostitutie en met het oog op de uitbuiting van bedelarij, door de wet van 29 april 2013.

Vervolgens is het toepassingsgebied van de twee wetten inzake bio-ethiek beperkt tot bepaalde doeleinden van wegneming. De strekking van de strafbaarstelling van mensenhandel wordt dus beperkt in het licht van de internationale bindende normen (Protocol van Palermo, Verdrag van Warschau en richtlijn van 2011).

Zij bevatten vooral beginselen die niets te maken hebben met mensenhandel, in het bijzonder het verbod op commercialisering, wat het begrip mensenhandel dreigt te vertekenen. Een donor die zonder enige druk of misbruik van kwetsbaarheid wordt geworven om een nier te verkopen, is immers geen slachtoffer van mensenhandel hoewel hij, op grond van de huidige tekst, werd geworven met het oog op een wegneming in strijd met de wet van 1986.

Het begrip uitbuiting zal de rechter de mogelijkheid bieden de kwalificatie van mensenhandel voor te behouden voor de wantoestanden waarin de menselijke waardigheid niet wordt gerespecteerd.

Langs de andere kant vult het ontwerp artikel 433^{quinquies} aan met een paragraaf 5 die van toepassing is op alle vormen van uitbuiting die deel uitmaakt van mensenhandel. Het is de bedoeling de beginsel van niet-bestafting, bedoeld in artikel 8 van de Europese richtlijn mensenhandel en in artikel 26 van het Verdrag van de Raad van Europa inzake mensenhandel (Verdrag van Warschau), uitdrukkelijk erin te beogen. Recentelijk werd dat beginsel overgenomen in het Protocol van 2014 betreffende het Verdrag betreffende de gedwongen arbeid, in werking getreden in november 2016 (artikel 4.2).

Artikel 8 van de richtlijn bepaalt: “De lidstaten nemen, in overeenstemming met de grondbeginselen van hun rechtsorde, de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de bevoegde nationale autoriteiten gerechtigd zijn slachtoffers van mensenhandel niet te vervolgen of te bestraffen wegens gedwongen betrokkenheid bij criminele activiteiten die een rechtstreeks gevolg is van een van de in artikel 2 bedoelde, jegens hen gepleegde handelingen.”

par le prélèvement”, et plus par renvoi aux lois de 1986 et de 2008 précitées.

Tout d’abord, cette formulation correspond aux changements opérés relativement à la traite en vue d’exploitation de la prostitution et en vue d’exploitation de la mendicité, par la loi du 29 avril 2013.

Ensuite, les deux lois de bioéthique ont des champs d’application limités à des finalités déterminées de prélèvement. La portée de l’incrimination de la traite est donc réduite au regard des normes internationales contraignantes (Protocole de Palermo, Convention de Varsovie et directive de 2011).

Surtout, elles comportent des principes étrangers à la traite, en particulier l’interdiction de commercialisation, ce qui risque de dénaturer la notion de traite. En effet, un donneur recruté pour vendre un rein sans aucune pression ni abus de vulnérabilité, n’est pas une victime de traite même si, sur base du texte actuel, il a été recruté en vue d’un prélèvement pratiqué en violation de la loi de 1986.

La notion d’exploitation permettra au juge de réserver la qualification de traite aux situations abusives où la dignité humaine n’est pas respectée.

D’autre part, le projet complète l’article 433^{quinquies} d’un paragraphe 5 applicable à toutes les formes d’exploitation constitutive de traite. Il s’agit d’y inclure explicitement le principe de non sanction, prévu à l’article 8 de la Directive européenne Traite et à l’article 26 de la Convention du Conseil de l’Europe sur la traite (Convention de Varsovie). Plus récemment, ce principe a été repris dans le Protocole de 2014 relatif à la Convention sur le travail forcé, entrée en vigueur en novembre 2016 (article 4.2).

L’article 8 de la Directive précitée stipule que: “Les États membres prennent, dans le respect des principes fondamentaux de leur système juridique, les mesures nécessaires pour veiller à ce que les autorités nationales compétentes aient le pouvoir de ne pas poursuivre les victimes de la traite des êtres humains et de ne pas leur infliger de sanctions pour avoir pris part à des activités criminelles auxquelles elles ont été contraintes en conséquence directe du fait d’avoir fait l’objet de l’un des actes visés à l’article 2”.

Considerans 14 van de richtlijn geeft aan: “De slachtoffers van mensenhandel moeten, conform de basisbeginselen van het rechtsstelsel van de betrokken lidstaten, worden beschermd tegen vervolging en bestraffing wegens criminele activiteiten, zoals het gebruik van valse documenten, en wegens strafbare feiten op grond van de prostitutie- of immigratiewetgeving, tot het plegen waarvan zij zijn gedwongen als rechtstreeks gevolg van het feit dat zij slachtoffer zijn van mensenhandel. Het doel van die bescherming is de mensenrechten van de slachtoffers te beschermen, verder slachtofferschap te voorkomen en hen aan te moedigen als getuige tegen de daders op te treden in de strafprocedure. Deze bescherming belet niet dat zij kunnen worden vervolgd of gestraft voor misdrijven die zij vrijwillig hebben begaan of waaraan zij vrijwillig hebben deelgenomen”. Het jaarverslag van Myria van 2012, “Bouwen aan vertrouwen” getiteld, benadrukt dat “[n]iet-bestrafing [...] deel [...] [uitmaakt] van de zogenoemde “mensenrechtanaanpak” van mensenhandel. Door slachtoffers te criminaliseren, zien staten niet alleen de inbreuken over het hoofd die de mensenhandelaars – tegen wie een onderzoek moet worden ingesteld – tegenover hen hebben gepleegd, ze erkennen hen bovendien niet als slachtoffers van een ernstig misdrijf. Door hun een onrechtvaardige sanctie op te leggen, lopen ze een nog groter trauma op, of voelen ze zich nog meer slachtoffer.” (blz.11, beschikbaar op de website <http://www.myria.be/files/Traite-rapport-2012.pdf>).

De doelstelling van een dergelijke bepaling bestaat dan ook erin de mensenrechten van die van hun vrije wil beroofde slachtoffers te vrijwaren, nieuwe victimisering te voorkomen en vertrouwen te creëren, zodat slachtoffers zouden meewerken aan het strafrechtelijk onderzoek tegen de daders.

Er mag niet uit het oog worden verloren dat het plegen van misdrijven voor de daders van mensenhandel een manier kan zijn om de controle over het slachtoffer te behouden.

Op het niveau van de Raad van Europa hebben volgens de door het Secretariaat van de GRETA (*Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings*) in 2016 meegedeelde informatie veertien landen de bepaling van niet-bestrafing opgenomen in hun juridisch instrumentarium: naast Luxemburg gaat het om Cyprus, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Albanië, Armenië, Azerbeidzjan, Bulgarije, Georgië, Letland, Litouwen, de Republiek Moldavië, Roemenië en de Slovaakse Republiek.

In Luxemburg heeft artikel 10 van de wet van 13 maart 2009 inzake mensenhandel artikel 71-2 van het Strafwetboek aangevuld met een lid gebaseerd op het Verdrag van Warschau,

Le Considérant 14 de la Directive indique que: “Les victimes de la traite des êtres humains devraient, conformément aux principes de base des systèmes juridiques des États membres concernés, être protégées contre les poursuites ou les sanctions concernant des activités criminelles, telles que l’utilisation de faux documents, ou des infractions visées dans la législation sur la prostitution ou sur l’immigration, auxquelles elles ont été contraintes de se livrer en conséquence directe du fait qu’elles ont été victimes de la traite des êtres humains. Le but d’une telle protection est de garantir aux victimes le bénéfice des droits de l’homme, de leur éviter une nouvelle victimisation et de les inciter à intervenir comme témoins dans le cadre des procédures pénales engagées contre les auteurs des infractions. Cette protection ne devrait pas exclure que les personnes qui ont délibérément commis des infractions ou y ont volontairement participé fassent l’objet de poursuites ou de sanctions”. Le rapport annuel de Myria de 2012, intitulé “Construire la confiance” souligne que: “La non-sanction participe de l’approche “droits humains” en matière de traite. La criminalisation des victimes constitue non seulement un manquement de la part de l’État dans la prise en considération des infractions commises à l’encontre de la victime par les trafiquants – qui doivent faire l’objet d’une enquête – mais aussi un manquement à reconnaître la victime comme victime d’une infraction grave et augmente leur traumatisme ou victimisation en leur imposant une sanction injuste.” (p.11, disponible sur le site <http://www.myria.be/files/Traite-rapport-2012.pdf>).

L’objectif d’une telle clause est donc de préserver les droits humains de ces victimes privées de leur libre arbitre, de prévenir de nouvelles victimisations, et d’établir une relation de confiance pour qu’elles acceptent de collaborer à l’enquête pénale à l’encontre des auteurs.

Il convient de garder à l’esprit que la commission d’infractions peut être une manière pour les auteurs de traite de garder le contrôle sur la victime.

Au niveau du Conseil de l’Europe, selon les informations communiquées en 2016 par le Secrétariat du GRETA (Groupe d’experts sur la lutte contre la traite des êtres humains), quatorze pays ont inséré la clause de non sanction dans leur arsenal juridique; outre le Luxembourg, il s’agit de Chypre, l’Espagne, le Royaume-Uni, l’Albanie, l’Arménie, l’Azerbaïdjan, la Bulgarie, la Géorgie, la Lettonie, la Lituanie, la République de Moldavie, la Roumanie et la République Slovaque.

Au Luxembourg, l’article 10 de la loi du 13 mars 2009 relative à la traite des êtres humains, a complété l’article 71-2 du Code pénal d’un alinéa basé sur la Convention de Varsovie

luidende: “N’est pas pénalement responsable la victime des infractions définies aux articles 382-1 et 382-2 qui prend part dans des activités illicites lorsqu’elle y est contrainte.”

De voorgestelde tekst die het beginsel van de bepaling van niet-bestrafing door een strafuitsluitingsgrond in het Strafwetboek invoert, neemt de recentere formulering uit de richtlijn van 2011 over, maar dan zonder verwijzing naar dwang.

Ten eerste moet rekening worden gehouden met de bijzonderheid van het misdrijf mensenhandel in het Belgische recht ten aanzien van de Europese en internationale normen. Sinds 2005 wordt de *modus operandi* (in voorkomend geval dwang) daarin niet langer beschouwd als een bestanddeel van het misdrijf mensenhandel voor de meerderjarige slachtoffers, maar als een verzwarende omstandigheid.

Het zou van weinig coherentie getuigen dat er dwang moet worden aangetoond om een slachtoffer van mensenhandel niet te bestraffen voor de misdrijven die deze persoon heeft gepleegd in rechtstreeks verband met de ondergane uitbuiting, terwijl dat bewijs niet vereist is om de dader van mensenhandel te veroordelen.

Voorts, indien met betrekking tot mensenhandel voor criminele doeleinden, bedoeld in artikel 433*quinquies*, § 1, eerste lid, 5° (geval waarbij het slachtoffer van mensenhandel geworden wordt om misdrijven te plegen tegen zijn wil), dwang vereist wordt voor de bepaling van niet-bestrafing, zou het in principe mogelijk zijn de dader van mensenhandel te veroordelen zonder de verzwarende omstandigheid van de dwang te hebben aangetoond, met veroordeling van het slachtoffer ervan dat een misdrijf had gepleegd tegen zijn wil en in het kader van de ondergane uitbuiting aangezien de dwang niet werd aangetoond.

Tot slot houdt verwijzing naar dwang het aanzienlijke risico in van een al te restrictieve interpretatie van de bepaling van niet-bestrafing door de rechters, terwijl de OVSE vraagt om een ruime interpretatie van de bepaling. Het verslag van de OVE preciseert in dat verband immers: “Being “compelled” to commit a crime (...) includes “the full array of factual circumstances in which victims of trafficking lose the possibility to act with free will, not only under the threat of physical violence or emotional coercion, but also in the devastatingly prevalent scenarios wherein traffickers exploit victims by abuse of a position of vulnerability” (OSCE, “Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of

et libellé comme suit: “N’est pas pénalement responsable la victime des infractions définies aux articles 382-1 et 382-2 qui prend part dans des activités illicites lorsqu’elle y est contrainte.”

Le texte proposé qui introduit dans le Code pénal le principe de la clause de non sanction sous la forme d’une cause d’excuse absolutoire, reprend le libellé plus récent de la Directive de 2011, mais il ne se réfère pas à la contrainte.

Tout d’abord, il convient de tenir compte de la particularité de l’infraction de traite en droit belge au regard des normes internationales et européennes. Depuis 2005, le *modus operandi* (en l’occurrence la contrainte) n’y est plus considéré comme un élément constitutif de l’infraction de traite pour les victimes majeures, mais comme une circonstance aggravante.

Il ne serait guère cohérent d’exiger la preuve d’une contrainte pour ne pas punir une victime de traite pour les infractions qu’elle a commises en lien direct avec l’exploitation subie, tandis que cette preuve n’est pas exigée pour condamner l’auteur de traite.

De plus, relativement à la traite à des fins criminelles prévue à l’article 433*quinquies*, § 1er, alinéa 1er, 5° (cas où la victime de traite est recrutée pour commettre des infractions contre son gré), si on exige la contrainte pour la clause de non sanction, il serait en principe possible de condamner l’auteur de traite sans avoir établi la circonstance aggravante de la contrainte, tout en condamnant sa victime qui avait commis une infraction contre son gré et dans le cadre de l’exploitation subie car la contrainte n’a pas été établie.

Enfin, se référer à la contrainte présente le risque important d’une interprétation trop restrictive de la clause de non sanction par les juges, alors que l’OSCE demande une interprétation extensive de la clause. En effet, le rapport de l’OSCE précise à cet égard que: “Being “compelled” to commit a crime (...) includes “the full array of factual circumstances in which victims of trafficking lose the possibility to act with free will, not only under the threat of physical violence or emotional coercion, but also in the devastatingly prevalent scenarios wherein traffickers exploit victims by abuse of a position of vulnerability” (OSCE, “Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of

the non-punishment provision with regard to victims of trafficking", punt 12, bladzijde 7).

De verschoningsgrond zal van toepassing zijn op de strafrechtelijke of administratieve misdrijven bedoeld in het Strafwetboek (gebruik van valse stukken, diefstal ...), in het Sociaal Strafwetboek (inzonderheid niet-aangegeven arbeid zoals bedoeld in artikel 183/1) en in de bijzondere wetten (bijvoorbeeld de verkoop van verdovende middelen, de misdrijven bedoeld in de vreemdelingenwet van 1980). Er kan ook worden gedacht aan het geval van een persoon die het slachtoffer is van mensenhandel met het oog op het wegnemen van organen die thans zou kunnen worden vervolgd en bestraft voor de verkoop van een van zijn nieren aangezien dat verboden is overeenkomstig artikel 17 van de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen.

In het licht van het in ons land gangbare beginsel van de opportuniteit van de vervolging is de invoering van een dergelijke bepaling in het Strafwetboek thans niet strikt noodzakelijk om tegemoet te komen aan de Europese verplichtingen. Het huidige artikel 71 van het Strafwetboek kan overigens worden toegepast ingeval de dader van het misdrijf werd gedwongen in een context van mensenhandel. Ten slotte wordt in het belang van de slachtoffers in de gemeenschappelijke omzendbrief van het College van procureurs-generaal en de bevoegde ministers inzake het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel (herzien in 2015) de aandacht van de ter zake gespecialiseerde magistraten reeds gevestigd op die bijzondere situatie (zonder evenwel duidelijk de Europese bepaling van niet-bestrafing te beogen). Hoewel het openbaar ministerie en Belgische rechtscolleges het beginsel van niet-bestrafing in verschillende zaken reeds hebben aangewend, blijft dat beginsel in de praktijk nog maar weinig bekend en weinig toegepast, zulks ten koste van de betrokken slachtoffers. Voor een analyse van de toepassing ervan kan worden verwezen naar het Verslag van Myria van 2012.

Het is dan ook wenselijk van dit ontwerp, dat voorziet in de wijziging van artikel 433quinquies van het Strafwetboek, gebruik te maken om dat beginsel duidelijk naar voren te brengen en de toepassing ervan te bevorderen. Deze bepaling vormt immers een waardevol instrument voor de opvangcentra en andere verenigingen, voor de politie en de magistratuur. Ze wordt gebruikt om de potentiële slachtoffers van mensenhandel te beschermen en te trachten hen te overtuigen samen te werken met justitie door te getuigen of door klacht in te dienen tegen de daders.

Het bestaan van het rechtstreekse verband tussen de uitbuiting en het plegen van de misdrijven door het slachtoffer ressorteert onder de soevereine beoordeling van het parket

the non-punishment provision with regard to victims of trafficking", point 12, page 7).

La cause d'excuse sera applicable aux infractions pénales ou administratives, prévues dans le Code pénal (usage de faux documents, vol, ...), dans le Code pénal social (notamment le travail non déclaré visé à l'article 183/1) et dans les lois particulières (par exemple, la vente de stupéfiants, les infractions prévues dans la loi de 1980 sur les étrangers). On peut aussi songer au cas d'une personne victime de traite des êtres humains en vue de prélèvement d'organes qui, actuellement, pourrait être poursuivie et sanctionnée pour la vente d'un de ses reins, vu que celle-ci est interdite en application de l'article 17 de la loi du 13 juin 1986 sur le prélèvement et la transplantation d'organes.

Actuellement, eu égard au principe de l'opportunité des poursuites qui a cours dans notre pays, l'introduction d'une telle clause dans le Code pénal n'est pas strictement nécessaire pour rencontrer les obligations européennes. Par ailleurs, l'article 71 actuel du Code pénal peut être appliqué en cas de contrainte exercée sur l'auteur de l'infraction dans un contexte de traite. Enfin, la Circulaire commune du Collège des Procureurs généraux et des ministres compétents relative aux recherches et poursuites des faits de traite, révisée en 2015, attire déjà l'attention des magistrats spécialisés en la matière sur cette situation particulière, dans l'intérêt des victimes (sans toutefois viser clairement la clause européenne de non sanction). Dans la pratique, si le principe de non sanction a déjà été utilisé par le ministère public et des juridictions belges dans plusieurs affaires, ce principe reste encore peu connu et peu appliqué, au détriment des victimes concernées. Il peut être renvoyé au Rapport de Myria de 2012 pour une analyse de son application.

Il est dès lors souhaitable de profiter du présent projet qui modifie l'article 433quinquies du Code pénal, pour mettre clairement en avant ce principe et en promouvoir l'application. En effet, cette clause constitue un outil précieux à disposition des centres d'accueil et d'autres associations, de la police et de la magistrature. Elle sert à protéger les victimes potentielles de traite, et à tenter de les convaincre de collaborer avec la justice, en témoignant ou en déposant plainte contre les auteurs.

L'existence du lien direct entre l'exploitation et la commission des infractions perpétrées par la victime, relève de l'appréciation souveraine du parquet et au final du juge. Il

en uiteindelijk van de rechter. Er moet worden benadrukt dat het voordeel van de bepaling van niet-bestrafing persoonlijk voor het slachtoffer is en geen betrekking kan hebben op de eventuele medeplichtigen (tenzij zij ook in aanmerking komen voor de bepaling van niet-bestrafing).

Indien tijdens het onderzoek blijkt dat de ernstige elementen op grond waarvan de persoon als een slachtoffer van mensenhandel kan worden beschouwd niet aanwezig zijn, kan in voorkomend geval op grond van het gepleegde misdrijf vervolging worden ingesteld tegen de persoon.

Artikel 3

Dit artikel voegt in Titel VIII “Misdaden en wanbedrijven tegen personen” van Boek II van het Strafwetboek, een nieuw Hoofdstuk IIIter/1 in, luidende “Handel in menselijke organen”, tussen Hoofdstuk IIIter inzake mensenhandel en Hoofdstuk IIIquater inzake huisjesmelkerij.

Artikel 4

Artikel 4 voegt in het Strafwetboek een artikel 433novies/2 in met betrekking tot het illegaal wegnemen van een orgaan. Het gaat om de wegneming zonder de toestemming van de donor of zonder machtiging door de wet (voor de donatie *post mortem*), de wegneming van een orgaan in ruil voor een profijt, of de wegneming die gebeurd is buiten het wettelijke kader. Het beoogt inzonderheid de geneesheer-specialist in de heelkunde die met kennis van zaken wegneemt, hoewel hij zijn daad verantwoordt door de wil andermans leven te redden. Het gaat om een essentiële actor van de handel in organen.

De nieuwe strafbaarstelling is gebaseerd op artikel 4 van het verdrag. Alle doeleinden van wegneming moeten worden gedekt. In dat verband verduidelijkt nr. 21 van het toelichtend verslag dat de bepaling, naast het doeleinde van transplantatie, doelt op “alle doeleinden (...) waarvoor organen die op illegale wijze bij een donor zijn weggenomen, zouden kunnen worden gebruikt, onverwijld of later. Onder die andere doeleinden hebben de onderhandelaars met name geduid op het wetenschappelijk onderzoek en het gebruik van organen om daaruit weefsels en cellen weg te nemen, bijvoorbeeld het gebruik van de hartkleppen van een hart dat op illegale wijze is weggenomen of het gebruik van de cellen van een orgaan dat op illegale wijze is weggenomen voor celtherapie. Maar rekening houdend met meer bepaald de vorderingen in het onderzoek en de toekomstige ontwikkelingen op het stuk van het gebruik van organen voor andere doeleinden dan inplanting, hebben de onderhandelaars ervoor geopteerd om de invulling van de “andere doeleinden” open te laten.

convient de souligner que le bénéfice de la clause de non sanction est personnel à la victime et ne peut porter sur les éventuels complices (à moins qu'ils ne puissent eux-mêmes aussi bénéficier de la clause de non sanction).

S'il s'avère pendant l'enquête que les éléments sérieux permettant de considérer la personne comme une victime de traite ne sont pas réunis, des poursuites pourront être engagées contre la personne sur base de l'infraction commise, le cas échéant.

Article 3

Cet article insère dans le Titre VIII “Crimes et délits contre les personnes” du Livre II du Code pénal, un nouveau Chapitre IIIter/1 intitulé “Du trafic d'organes humains”, entre le Chapitre IIIter sur la traite des êtres humains et le Chapitre IIIquater sur les marchands de sommeil.

Article 4

L'article 4 insère dans le Code pénal un article 433novies/2 relatif au prélèvement illégal d'un organe. Il s'agit du prélèvement pratiqué sans le consentement du donneur ou sans autorisation de la loi (pour le don *post mortem*), du prélèvement d'un organe obtenu contre un profit, ou du prélèvement réalisé hors du cadre légal. Il vise notamment le médecin spécialiste en chirurgie qui prélève en connaissance de cause, même s'il justifie son acte par la volonté de sauver la vie d'autrui. Il s'agit d'un acteur essentiel du trafic d'organes.

La nouvelle incrimination est basée sur l'article 4 de la Convention. Toutes les finalités de prélèvement doivent être couvertes. À ce sujet, le n° 21 du Rapport explicatif précise qu'outre la finalité de transplantation, la disposition vise “toutes fins (...) auxquelles des organes prélevés de manière illicite sur un donneur pourraient être utilisés, immédiatement ou plus tard. Parmi ces autres fins, les négociateurs ont notamment identifié la recherche scientifique et l'utilisation des organes pour en prélever les tissus et cellules, par exemple l'utilisation des valves cardiaques d'un cœur prélevé illicitement, ou l'utilisation des cellules d'un organe prélevé illicitement aux fins de thérapie cellulaire. Cependant, compte tenu, notamment, des progrès de la recherche et des évolutions futures concernant l'utilisation d'organes à d'autres fins que l'implantation, les négociateurs ont choisi de laisser le champ des “autres fins” ouvert. Ces exemples ne sont donc pas limitatifs. Cela étant, bien que la Convention s'applique au prélèvement d'organes humains à des fins autres que la

Die voorbeelden zijn dus niet limitatief. Hoewel het verdrag van toepassing is op het wegnemen van menselijke organen voor andere doeleinden dan transplantatie, is de handel in weefsels en cellen daarin aldus niet vervat.”.

Wat de doeleinden van het wegnemen betreft, voorziet de wet van 1986 in een strafrechtelijk verbod op het illegaal wegnemen van een orgaan (zonder toestemming of tegen betaling of uitgevoerd buiten het wettelijke kader) voor transplantatie met therapeutisch oogmerk (artikel 1, § 1, eerste lid, en artikel 1ter, 14°).

Het doeleinde van geneeskundige toepassing op de mens wordt overigens gedekt door de wet van 2008 waarin het in artikel 2, 20°, wordt omschreven als “het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal op of in een menselijke ontvanger, met inbegrip van de extracorporele toepassing”.

Het doeleinde van wetenschappelijk onderzoek wordt eveneens beoogd in de wet van 2008, waarin het in artikel 2, 32°, wordt omschreven als “elk gebruik van menselijk lichaamsmateriaal met het oog op de ontwikkeling van de kennis eigen aan de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen zoals bedoeld in het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen”. De andere doeleinden zijn daarin niet vervat.

Het Strafwetboek moet dus voorzien in een strafbaarstelling van het wegnemen van organen dat niet aanknoopt bij een specifiek doeleinde van wegneming, en derhalve losstaat van de wetten van 1986 en van 2008.

Onder de term “wegneming” moet worden verstaan de handeling waarbij het orgaan uit het menselijk lichaam wordt onttrokken en die niet wordt verricht in het therapeutische belang van de donor.

Onder menselijk orgaan moet een orgaan worden verstaan zoals omschreven in artikel 1ter, 6°, van de wet van 1986. Het gaat om “een gedifferentieerd deel van het menselijk lichaam, dat is opgebouwd uit verschillende weefsels en zijn structuur, vascularisatie en vermogen om met een aanzienlijke autonomie fysiologische functies te ontwikkelen, behoudt. Een deel van een orgaan wordt ook als orgaan beschouwd als het als functie heeft in het menselijke lichaam te worden gebruikt voor dezelfde doeleinden als die van het gehele orgaan, met behoud van de vereisten inzake structuur en vascularisatie.”.

Die definitie in artikel 2 van het Verdrag van Santiago de Compostella is overgenomen uit de Richtlijn 2010/45/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 inzake kwaliteits- en veiligheidsnormen voor menselijke organen,

transplantation, elle ne couvre pas le trafic de tissus et de cellules.”.

Au niveau des finalités du prélèvement, la loi de 1986 interdit pénalement le prélèvement illégal d'un organe (sans consentement ou obtenu contre rémunération, ou pratiqué en dehors du cadre légal fixé) réalisé à des fins de transplantation dans un objectif thérapeutique (article 1er, § 1er, alinéa 1er et article 1ter, 14°).

Par ailleurs, la finalité d'application médicale humaine est couverte par la loi de 2008 qui la définit, à l'article 2, 20°, comme “l'utilisation de matériel corporel humain sur ou dans un receveur humain, y compris l'application extracorporelle”.

La finalité de recherche scientifique est aussi visée par la loi de 2008 qui la définit, à l'article 2, 32°, comme “tout usage de matériel corporel humain en vue du développement des connaissances propres à l'exercice des professions des soins de santé telles que visées à l'arrêté royal n° 78 du 10 novembre 1967 relatif à l'exercice des professions des soins de santé”. Les autres finalités ne sont pas couvertes.

Une incrimination du prélèvement d'organes qui ne se réfère pas à une finalité de prélèvement particulière, et qui est dès lors détachée des lois de 1986 et de 2008, doit donc être prévue dans le Code pénal.

Par le terme “prélèvement”, il y a lieu d'entendre l'acte par lequel l'organe est extrait du corps humain et qui n'est pas effectué dans l'intérêt thérapeutique du donneur.

Par organe humain, il y a lieu d'entendre un organe tel que défini à l'article 1ter, 6°, de la loi de 1986. Il s'agit d'“une partie différenciée du corps humain, constituée de différents tissus, qui maintient, de façon largement autonome, sa structure, sa vascularisation et sa capacité à exercer des fonctions physiologiques; une partie d'organe est également considérée comme un organe si elle est destinée à être utilisée aux mêmes fins que l'organe entier dans le corps humain, les critères de structure et de vascularisation étant maintenus.”.

Cette définition contenue à l'article 2 de la Convention de Saint-Jacques-de-Compostelle a été reprise de la Directive 2010/45/UE du Parlement européen et du Conseil du 7 juillet 2010 relative aux normes de qualité et de sécurité des

bestemd voor transplantatie. De wet van 1986 werd in 2012 gewijzigd om die richtlijn ten uitvoer te leggen. Sedert dat jaar verwijst artikel 2 van de wet van 2008 naar de bovenvermelde definitie van de wet van 1986.

Het ontworpen artikel 433*novies*/2, eerste lid, beoogt de wegnemingen van organen bij levende of overleden donoren. In beide gevallen is algemeen opzet vereist.

Alvorens de verschillende mogelijke gevallen in detail te onderzoeken, kan het nuttig zijn eraan te herinneren dat de bovenvermelde wetten van 13 juni 1986 en van 19 december 2008 voorzien in bijzondere garanties om zich te vergewissen van het overlijden van de donor vóór een wegneming. Zo vereist de wet van 13 juni 1986 dat het overlijden van de donor wordt vastgesteld door drie geneesheren die een proces-verbaal opstellen. Vanuit praktisch oogpunt verwijzen de geneesheren naar de stand van de wetenschap om het overlijden vast te stellen.

Artikel 433*novies*/2 is van toepassing in zes gevallen:

- a) het wegnemen bij een levende zonder de vrije, geïnformeerde en specifieke toestemming van die persoon;
- b) het wegnemen bij een levende van een orgaan verkregen in ruil voor een profijt of een vergelijkbaar voordeel;
- c) het wegnemen bij een levende door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet, of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting;
- d) het wegnemen bij een overledene in strijd met de in de wet bedoelde voorwaarden inzake toestemming of verzet;
- e) het wegnemen bij een overledene van een orgaan in ruil voor een profijt of een vergelijkbaar voordeel;
- f) het wegnemen bij een overledene door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet, of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

Eerste geval: het wegnemen bij een levende zonder de vrije, geïnformeerde en specifieke toestemming van die persoon.

In België mag, krachtens de wet van 13 juni 1986, het wegnemen van organen bij een levende persoon slechts uitgevoerd worden met diens vrije en geïnformeerde toestemming. De persoon in kwestie moet geïnformeerd zijn over de lichamelijke, psychische, familiale en sociale gevolgen van het wegnemen.

organes humains destinés à la transplantation. La loi de 1986 a été modifiée en 2012 pour mettre en œuvre cette Directive. Depuis cette année-là, l'article 2 de la loi de 2008 renvoie à la définition précitée de la loi de 1986.

L'alinéa 1er de l'article 433*novies*/2 en projet vise les prélèvements d'organes pratiqués sur des donneurs vivants ou décédés. Le dol général est requis dans les deux cas.

Il peut être utile avant d'examiner en détail les différents cas possibles, de rappeler que les lois du 13 juin 1986 et du 19 décembre 2008 précitées prévoient des garde-fous particuliers pour s'assurer du décès du donneur avant un prélèvement. Ainsi, la loi du 13 juin 1986 exige que le décès du donneur soit constaté par trois médecins qui rédigent un procès-verbal. D'un point de vue pratique, les médecins se réfèrent à l'état de la science pour constater le décès.

L'article 433*novies*/2 est applicable dans six hypothèses:

- a) le prélèvement sur une personne vivante sans le consentement libre, éclairé et spécifique de cette personne;
- b) le prélèvement sur une personne vivante d'un organe obtenu contre un profit ou un avantage comparable;
- c) le prélèvement sur une personne vivante par une personne qui n'y est pas autorisée par la loi, ou en dehors d'un établissement de soins autorisé par la loi;
- d) le prélèvement sur une personne décédée en violation des conditions de consentement ou d'opposition prévues par la loi;
- e) le prélèvement sur une personne décédée d'un organe obtenu contre un profit ou un avantage comparable;
- f) le prélèvement sur une personne décédée par une personne qui n'y est pas autorisée par la loi, ou en dehors d'un établissement de soins autorisé par la loi.

Premier cas: le prélèvement pratiqué sur une personne vivante sans le consentement libre, éclairé et spécifique de cette personne.

En Belgique, en vertu de la loi du 13 juin 1986, tout prélèvement d'organes sur une personne vivante, ne peut être réalisé que sur base du consentement libre et éclairé de cette personne. Elle doit avoir été informée des conséquences physiques, psychiques, familiales et sociales du prélèvement.

De wet van 1986 somt de verplichtingen op die in acht moeten worden genomen om zich ervan te vergewissen dat de levende donor vrij en bewust toestemt (bijvoorbeeld pluridisciplinair overleg, informatie door de arts die tot wegneming wenst over te gaan, over de gevolgen van het wegnemen). Zij voorziet ook in formaliteiten voor de controle van de toestemming (bijvoorbeeld bewijs van een geschrift, meerderjarige getuige).

De term “specifiek” betekent dat de toestemming op duidelijke wijze moet worden gegeven en betrekking moet hebben op het wegnemen van een “specifiek” orgaan dat op precieze wijze wordt geïdentificeerd (toelichtend verslag van het verdrag, nr. 35).

De onderhandelars van het verdrag hebben in het bijzonder aandacht geschonken aan twee situaties, te weten personen die van hun vrijheid zijn beroofd (in voorlopige hechtenis of veroordeelden) en onbekwame personen.

Eenzijds wordt in het toelichtend verslag (nr. 33) onderstreept dat artikel 4 van het verdrag wel degelijk van toepassing is in geval van wegnemingen bij levende of overleden personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Er moet rekening worden gehouden met de bijzonder kwetsbare toestand van die personen om de geldigheid van de toestemming te beoordelen.

Anderzijds wordt in het toelichtend verslag (nr. 37) vermeld dat in elk nationaal recht moet worden bepaald of een persoon al dan niet bekwaam is om toestemming te geven.

Het is nuttig erop te wijzen dat België sinds de aanneming van de wet van 3 juli 2012 het wegnemen van een orgaan – ook indien het regenereerbaar is (deel van de lever) – bij een persoon die geen onderscheidingsvermogen bezit, verbiedt. Bedoeld worden de mentaal gehandicapte personen (ook zij die meerderjarig zijn), alle minderjarigen jonger dan twaalf jaar en de minderjarigen van 12 jaar en ouder die niet beschikken over het noodzakelijke onderscheidingsvermogen om de gevolgen van het wegnemen te kunnen inschatten.

Thans kan het wegnemen van een orgaan bij iemand die daartoe geen toestemming geeft, strafrechtelijk worden gekwalificeerd als opzettelijke slagen en verwondingen met het verlies van een orgaan tot gevolg (art. 400, tweede lid, e.v., van het Strafwetboek). In dat verband kan worden verwezen naar het werk van F. Kutý “Les infractions contre les personnes”, Hoofdstuk “Les homicides et lésions corporelles volontaires” (A. Delannay), blz. 339 en volgende.

La loi de 1986 énumère les obligations à respecter pour s’assurer que le donneur vivant consent librement et sciemment (ex. concertation pluridisciplinaire; information par le médecin qui souhaite prélever, des conséquences du prélèvement). Elle prévoit aussi des formalités destinées au contrôle du consentement (ex. preuve d’un écrit, témoin majeur).

Le terme “spécifique” signifie que le consentement doit être donné clairement et concerner le prélèvement d’un organe “spécifique”, précisément identifié (Rapport explicatif de la Convention, n° 35).

Deux situations ont particulièrement retenu l’attention des négociateurs de la Convention; il s’agit des personnes privées de liberté (en détention préventive ou condamnées) et des personnes incapables.

D’une part, le Rapport explicatif (n° 33) souligne que l’article 4 de la Convention est bien applicable en cas de prélèvements pratiqués sur des personnes privées de liberté vivantes ou décédées. Il conviendra de tenir compte de la situation de vulnérabilité particulière de ces personnes pour apprécier la validité du consentement.

D’autre part, le Rapport explicatif (n° 37) mentionne qu’il relève du droit interne de chaque État de déterminer si une personne jouit ou non de la capacité de consentir.

Il est utile de rappeler que, depuis l’adoption de la loi du 3 juillet 2012, la Belgique interdit de prélever un organe – même régénérable (une partie du foie) – sur une personne qui n’est pas capable de discernement. Sont visées les personnes (même majeures) handicapées mentales, tous les mineurs de moins de douze ans et les mineurs âgés de douze ans et plus qui ne disposent pas du discernement nécessaire pour apprécier les conséquences du prélèvement.

Actuellement, en droit pénal, le prélèvement d’un organe sur une personne qui n’y consent pas, peut être qualifié de coups et blessures volontaires prémédités ayant entraîné la perte d’un organe (art. 400, alinéa 2, et suivants du Code pénal). Il peut être renvoyé à cet égard à l’ouvrage de F. Kutý, “Les infractions contre les personnes”, Chapitre “Les homicides et lésions corporelles volontaires” (A. Delannay), p. 339 et suivant.

Bovendien is het wegnemen, als het gebeurt met het oog op transplantatie, geneeskundige toepassing op de mens of onderzoek, strafbaar op grond van artikel 17 van de wet van 1986 of artikel 24 van de wet van 2008.

Tot slot kan sinds de wet van 29 april 2013 tot wijziging van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek met het oog op het verduidelijken en het uitbreiden van de definitie van mensenhandel, het wegnemen van een orgaan bij een levend persoon die daarin niet heeft toegestemd, eveneens worden gekwalificeerd als mensenhandel. De arts die een orgaan wegneemt, neemt immers, in strijd met de Belgische wet, de macht over de persoon met het oog op het wegnemen van een van zijn organen.

Tweede geval: het wegnemen van een orgaan bij een levend persoon in ruil voor een profijt of een vergelijkbaar voordeel.

Het wegnemen van een orgaan in ruil voor een profijt is thans strafbaar op grond van artikel 17, § 3, van de voornoemde wet van 1986 en op grond van artikel 24 van de voornoemde wet van 2008.

De werkgroep heeft voor de term “profijt” gekozen, naar het voorbeeld van de term “*profit*” die in de Franse versie van het verdrag wordt gebruikt.

In het toelichtend verslag (nr. 40) is verduidelijkt dat de notie van profijt of vergelijkbaar voordeel in ruime zin moet worden geïnterpreteerd. Prestaties in natura, bevorderingen, hulp bij verblijf of strafvermindering kunnen derhalve als profijt worden gekwalificeerd. In het kader van een kruisdonatie echter wordt het belang dat een donor erbij heeft dat een orgaan in ruil voor zijn donatie wordt toegewezen aan een naaste niet beschouwd als een profijt of een vergelijkbaar voordeel.

Het profijt kan worden aangeboden aan de donor of aan een derde. Het kan inzonderheid aan de arts die de dader van het misdrijf is, worden gegeven. Hij kan immers de begunstigde zijn van het voordeel dat de ontvanger verschaft in ruil voor het orgaan, bijvoorbeeld wanneer de arts als tussenpersoon is opgetreden.

Het voordeel kan op rechtstreekse wijze worden gegeven of op onrechtstreekse wijze, bijvoorbeeld in het geval van de bouw van een nieuw paviljoen voor een rusthuis of wanneer een materieel voordeel worden aangeboden aan ziekenhuis of een vereniging van artsen (rechtspersoon en niet de arts als natuurlijke persoon).

De plus, si la finalité du prélèvement est la transplantation, l'application médicale humaine ou la recherche, il est punissable sur base de l'article 17 de la loi de 1986 ou de l'article 24 de la loi de 2008.

Enfin, depuis la loi du 29 avril 2013 visant à modifier l'article 433*quinquies* du Code pénal en vue de clarifier et d'étendre la définition de la traite des êtres humains, l'action de prélever un organe sur une personne vivante qui n'y a pas consenti, peut également être qualifiée de traite des êtres humains. En effet, le médecin qui prélève, prend le contrôle de la personne en vue de prélever un de ses organes en violation de la loi belge.

Deuxième cas: le prélèvement sur une personne vivante d'un organe obtenu contre un profit ou un avantage comparable.

Le prélèvement d'un organe obtenu contre un profit est actuellement punissable sur base de l'article 17, § 3, de la loi de 1986 et de l'article 24 de la loi de 2008.

Le groupe de travail a retenu l'expression de “profit” utilisée dans la version française de la Convention.

Le Rapport explicatif du traité (n° 40) précise que la notion de profit ou d'avantage comparable doit être interprétée au sens large. Des prestations en nature, des promotions, une aide au séjour ou une remise de peine peuvent donc être qualifiées de profit. Mais, dans le cadre d'un don croisé, l'intérêt d'un donneur à ce qu'un organe soit octroyé à un proche, en contrepartie de son don, n'est pas considéré comme un profit ou un avantage comparable.

Le profit peut être offert au donneur ou à un tiers. Il peut notamment être donné au médecin auteur de l'infraction. En effet, celui-ci peut être le bénéficiaire de l'avantage versé par le receveur en échange de l'organe, par exemple si le médecin a servi d'intermédiaire.

L'avantage peut être donné directement ou indirectement, par exemple, en cas de construction d'un nouveau pavillon pour une maison de repos ou un avantage matériel offert à une clinique ou une association de médecins (personne morale et non la personne physique du médecin).

Het gegeven dat de vergoede donor toestemt in het wegnemen, neemt niet weg dat er sprake is van een misdrijf. Bovendien wordt de aandacht van de actoren in het veld erop gevestigd dat de grote meerderheid van de vergoede donoren het slachtoffer zijn van mensenhandel; zij moeten derhalve de specifieke rechten kunnen genieten waarin de wet voorziet (inzonderheid begeleiding door een gespecialiseerd opvangcentrum, toegang tot de gezondheidszorg en afgifte van een verblijfstitel). Er werd immers vaak misbruik gemaakt van hun kwetsbaarheid ten gevolge van ellende of een onzekere administratieve of sociale situatie. Zij kunnen ook misleid zijn op het stuk van de aard van de wegneming, de gevolgen ervan en de risico's voor hun gezondheid of op het stuk van de postoperatieve zorgen die zij moesten krijgen, of een vorm van dwang hebben ondergaan om de wegneming te aanvaarden, zulks zelfs wanneer zij het initiatief hebben genomen om contact op te nemen met de makelaar.

Wanneer er twijfels bestaan met betrekking tot de geldigheid van de toestemming of het bestaan van een vergoeding in ruil voor het orgaan, moeten de artsen afzien van de wegneming. Hetzelfde geldt wanneer er twijfels bestaan op het stuk van de daadwerkelijke mogelijkheid voor een arme donor die uit het buitenland is gekomen om de gepaste regelmatige medische follow-up te krijgen wanneer hij naar zijn dorp is teruggekeerd.

Paragraaf 3 komt tegemoet aan hetgeen bepaald is in artikel 4, lid 3, van het verdrag, waarin de vergoeding wordt beoogd van de inkomstenderving en enige andere verantwoordende uitgaven die voortvloeien uit het wegnemen of de medische onderzoeken ter zake en de vergoeding van enige schade die niet inherent is aan het wegnemen van organen.

Er wordt verduidelijkt dat in het kader van artikel 4, § 2, van de wet van 1986 een vergoeding kan worden toegekend aan levende donoren. De verwijzing naar de wet van 1986 werd toegevoegd op voorstel van de Orde der artsen.

Artikel 6, § 2, van de wet van 2008 sluit daarbij aan.

In het geval van een procedure van donatie *in vivo* worden bijvoorbeeld de immunologische (HLA), medische, chirurgische en psychologische balans en het verblijf in het ziekenhuis met het oog op de wegneming terugbetaald.

Derde geval: het wegnemen van een orgaan bij een levende persoon door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet, of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

Le consentement au prélèvement donné par le donneur rémunéré n'élide pas l'infraction. De plus, l'attention des acteurs de terrain est attirée sur le fait que la grande majorité des donneurs rémunérés sont victimes de traite des êtres humains; ils doivent dès lors pouvoir bénéficier des droits spécifiques prévus par la loi (notamment l'accompagnement par un centre d'accueil spécialisé, l'accès aux soins, la délivrance d'un titre de séjour). En effet, leur vulnérabilité due à la misère ou à une situation administrative ou sociale précaire a souvent été abusée. Ils peuvent aussi avoir été trompés sur la nature du prélèvement, ses conséquences et ses risques sur leur santé, ou sur les soins post-opératoires à recevoir, ou avoir subi une forme de contrainte pour accepter le prélèvement, et ce même s'ils ont pris l'initiative de contacter le courtier.

En cas de doute sur la validité du consentement ou sur l'existence d'une rémunération en échange de l'organe, les médecins doivent s'abstenir de prélever. Il en va de même en cas de doutes quant à la possibilité effective pour un donneur pauvre venu de l'étranger de bénéficier d'un suivi médical approprié et régulier, une fois qu'il sera rentré dans son village.

Le paragraphe 3 rencontre le prescrit de l'article 4, § 3, de la Convention qui vise l'indemnisation du manque à gagner, toutes autres dépenses justifiables causées par le prélèvement ou par les examens médicaux connexes, ainsi que l'indemnisation en cas de dommage non inhérent au prélèvement d'organes.

Il précise qu'une compensation peut être accordée aux donneurs vivants dans le cadre de l'article 4, § 2, de la loi de 1986. Le renvoi à la loi de 1986 a été ajouté sur la suggestion de l'Ordre des Médecins.

L'article 6, § 2, de la loi de 2008 va dans le même sens.

Dans le cas d'une procédure de don *in vivo*, on rembourse, par exemple, le bilan immunologique (HLA), médical, chirurgical, psychologique, et le séjour hospitalier lié au prélèvement.

Troisième cas: le prélèvement réalisé sur une personne vivante par une personne qui n'y est pas autorisée par la loi, ou en dehors d'un établissement de soins autorisé par la loi.

Het derde punt is gebaseerd op artikel 4, lid 4, van het verdrag, dat voorziet in de verplichting tot het overwegen van de strafbaarstelling van het wegnemen van organen van levende of overleden donoren indien dat is gebeurd buiten het nationale transplantatiesysteem om of in strijd met de wettelijke beginselen van de nationale wetten of regelgevingen inzake transplantatie.

De wetten van 1986 (artikel 17) en 2008 (artikel 24) voorzien in de strafbaarstelling van bepaalde wegnemingen waarbij afbreuk is gedaan aan de voorwaarden en garanties bedoeld in deze wetten. Tevens bestaan er erkenningsnormen voor de transplantatiecentra en voor de lokale coördinatiefuncties, waarvan de naleving wordt gecontroleerd door de gemeenschappen. Die laatste kunnen maatregelen treffen in geval van overtreding, met intrekking van de erkenning als zwaarste maatregel.

Op voorstel van de werkgroep wordt voorgesteld om in het Strafwetboek de wegnemingen te verbieden die worden uitgevoerd door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

De uitdrukkingen “door de wet gemachtigde persoon” en “door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting” verwijzen naar de huidige handelwijzen die gebaseerd zijn op artikel 3, §§ 2 en 3, van de wet van 1986. Dat artikel bepaalt: “§ 2. Ieder wegnemen en transplanteren van organen van overleden personen wordt uitgevoerd door een arts van een transplantatiecentrum in een transplantatiecentrum of in een ziekenhuis als gedefinieerd in de wet betreffende de ziekenhuizen en andere verzorgingsinrichtingen, gecoördineerd op 10 juli 2008, op voorwaarde dat dit ziekenhuis een samenwerkingsakkoord heeft gesloten met een transplantatiecentrum dat verantwoordelijk is voor de wegneming en de transplantatie. In afwijking van het eerste lid, mag het wegnemen en transplanteren van een hart of een hart-long worden uitgevoerd buiten een transplantatiecentrum, door een team van het zorgprogramma “cardiale pathologie” T dat een samenwerkingsakkoord heeft gesloten met een transplantatiecentrum.

§ 3. Het wegnemen en transplanteren van organen van levende personen wordt uitgevoerd door een arts van een transplantatiecentrum in een transplantatiecentrum.”

Krachtens artikel 1ter, 15°, van de wet van 1986, is een transplantatiecentrum “een medische dienst erkend krachtens

Le troisième point est basé sur l’article 4, § 4, de la Convention qui prévoit l’obligation de considérer d’incriminer le prélèvement d’organes de donneurs vivants ou décédés, s’il est réalisé hors du cadre de son système interne de transplantation ou quand le prélèvement est réalisé en violation des principes essentiels des lois ou des réglementations nationales en matière de transplantation.

Les lois de 1986 (article 17) et de 2008 (article 24) incriminent pénalement certains prélèvements réalisés en violation des conditions et garanties prévues par ces lois. Il existe également des normes d’agrément pour les centres de transplantation et les fonctions locales de coordination dont le respect est contrôlé par les Communautés. Ces dernières peuvent prendre des mesures en cas de manquement dont la plus sévère est le retrait de l’agrément.

Sur proposition du groupe de travail, il est proposé d’interdire dans le Code pénal, les prélèvements pratiqués par une personne qui n’y a pas été autorisée par la loi ou en dehors d’un établissement de soins autorisé par la loi.

Les expressions “personne autorisée par la loi” et “établissement de soins autorisé par la loi” renvoient aux pratiques actuelles basées sur l’article 3, § 2, et 3, de la loi de 1986. Cet article prévoit que: “§ 2. Tout prélèvement et toute transplantation d’organes de personnes décédées sont effectués par un médecin d’un centre de transplantation dans un centre de transplantation ou dans un hôpital comme défini dans la loi relative aux hôpitaux et à d’autres établissements de soins, coordonnée le 10 juillet 2008, à condition que cet hôpital ait conclu un accord de collaboration avec un centre de transplantation qui est responsable du prélèvement et de la transplantation. Par dérogation à l’alinéa 1er, le prélèvement et la transplantation d’un cœur ou d’un cœur-poumon peuvent être effectués en dehors d’un centre de transplantation, par une équipe du programme de soins “pathologie cardiaque” T qui a conclu un accord de collaboration avec un centre de transplantation.

§ 3. Tout prélèvement et toute transplantation d’organes de personnes vivantes sont effectués par un médecin d’un centre de transplantation dans un centre de transplantation.”

Selon l’article 1ter, 15°, de la loi de 1986, un centre de transplantation est “un service médical agréé en vertu de la

de wet betreffende de ziekenhuizen en andere verzorgingsinrichtingen, gecoördineerd op 10 juli 2008”¹.

Vierde geval: het wegnemen van een orgaan bij een overleden persoon, in strijd met de voorwaarden inzake toestemming of verzet waarin de wet voorziet.

Op een bij een overleden persoon in België verrichte wegneming is de Belgische wet van toepassing. De uitdrukking “voorwaarden inzake toestemming of verzet waarin de wet voorziet” slaat enerzijds op het systeem van *opting out* dat toepasselijk is ten aanzien van al wie in het bevolkingsregister of sedert meer dan zes maanden in het vreemdelingenregister is ingeschreven, na verplichte controle dat geen verzet werd geuit overeenkomstig de wet van 1986, en anderzijds op het systeem van *opting in* dat toepasselijk is op andere personen, met hun formele toestemming (artikel 10, § 1, van de wet van 1986).

Voor het wegnemen van een orgaan met het oog op onderzoek of geneeskundige toepassing op de mens, verwijst artikel 12 van de wet van 2008 naar artikel 10 van de wet van 1986.

Vijfde geval: het wegnemen van een orgaan bij een overleden persoon in ruil voor een profijt of een vergelijkbaar voordeel.

Er wordt verwezen naar de verduidelijkingen die hiervoor zijn gegeven met betrekking tot het wegnemen van een orgaan bij een levende donor.

Zesde geval: het wegnemen van een orgaan bij een overleden persoon door een persoon die daartoe niet is gemachtigd door de wet of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

Dat soort wegneming bij een overleden persoon omvat twee mogelijke situaties: ofwel werd de wegneming uitgevoerd door een persoon die niet wettelijk was gemachtigd om dat te doen, ofwel werd de wegneming uitgevoerd buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting (bijvoorbeeld een operatie in een privépraktijk).

Doorgaans worden de wegnemingen van organen van overleden personen uitgevoerd door het wegnemingsteam van een transplantatiecentrum bedoeld in het koninklijk besluit

¹ Er zijn thans zeven erkende transplantatiecentra, in de volgende ziekenhuizen: CHU Liège, UZ Antwerpen, UZ Brussel, Hôpital Erasme, Cliniques universitaires Saint-Luc, UZ Gent en UZ Leuven.

loi relative aux hôpitaux et à d’autres établissements de soins, coordonnée le 10 juillet 2008”¹.

Quatrième cas: le prélèvement réalisé sur une personne décédée en violation des conditions de consentement ou d’opposition prévues par la loi.

Un prélèvement pratiqué sur une personne décédée en Belgique est soumis à la loi belge. L’expression “conditions de consentement ou d’opposition prévues par la loi” désigne, d’une part, le système d’*opting out* applicable à l’égard de toute personne inscrite au registre de la population ou depuis plus de six mois au registre des étrangers, après vérification obligatoire de l’absence d’une opposition conformément à la loi de 1986. Elle désigne, d’autre part, le système d’*opting in* applicable aux autres personnes, avec leur accord formel (article 10, § 1er, de la loi de 1986).

Pour le prélèvement d’un organe en vue de la recherche ou d’une application médicale humaine, l’article 12 de la loi de 2008 renvoie à l’article 10 de la loi de 1986.

Cinquième cas: le prélèvement sur une personne décédée d’un organe obtenu contre un profit ou un avantage comparable.

Il est renvoyé aux précisions données ci-avant pour le prélèvement sur un donneur vivant.

Sixième cas: le prélèvement réalisé sur une personne décédée par une personne qui n’y est pas autorisée par la loi, ou en dehors d’un établissement de soins autorisé par la loi.

Ce type de prélèvement sur une personne décédée renvoie à deux situations possibles. Soit l’acte a été réalisé par une personne qui n’était pas légalement habilitée à le pratiquer. Soit l’acte a été pratiqué en dehors d’un établissement de soins autorisé par la loi (p.ex. une opération dans un cabinet privé).

Généralement, les prélèvements d’organes de personnes décédées sont effectués par l’équipe de prélèvement d’un centre de transplantation visé dans l’arrêté royal du

¹ Actuellement, il existe sept centres de transplantation agréés au sein des hôpitaux suivants: CHU Liège, UZ Antwerpen, UZ Brussel, Hôpital Erasme, Cliniques universitaires Saint-Luc, UZ Gent et UZ Leuven.

van 23 juni 2003 houdende vaststelling van de normen waaraan een transplantatiecentrum moet voldoen om te worden erkend en wordt de transplantatie uitgevoerd in een transplantatiecentrum, door het transplantatieteam van dat centrum.

Wat de wegnemingen betreft, kan het team van het transplantatiecentrum organen wegnemen bij overleden personen in een transplantatiecentrum of in een ander ziekenhuis, op voorwaarde dat dat ziekenhuis een samenwerkingsakkoord heeft afgesloten met een transplantatiecentrum.

Bovendien is een ziekenhuis dat beschikt over een zorgprogramma "cardiale pathologie" T op grond van het koninklijk besluit van 15 juli 2004 houdende vaststelling van de normen waaraan de zorgprogramma's "cardiale pathologie" moeten voldoen om erkend te worden, bevoegd voor het wegnemen en transplanteren van hart en hartlong in het kader van het zorgprogramma. Een ziekenhuis dat beschikt over een zorgprogramma "cardiale pathologie" T moet evenwel verplicht een samenwerkingsakkoord afsluiten met een transplantatiecentrum met het oog op het wegnemen en transplanteren van hart of hartlong afkomstig van een overleden persoon.

Op het niveau van de straffen kan worden opgemerkt dat de straffen waarin is voorzien in de wetten van 1986 en van 2008 veel te licht zijn ten aanzien van de ernst van de gepleegde handeling en de aan het slachtoffer toegebrachte schade. Op voorstel van de werkgroep en teneinde tegemoet te komen aan de verplichting bedoeld in artikel 12 van het verdrag om te voorzien in afschrikkende en evenredige straffen, voorziet het ontwerp erin dat de illegale wegnemingen bedoeld in artikel 433*novies*/2 kunnen worden gestraft met een criminele opsluiting van vijf jaar tot tien jaar (naar het voorbeeld van artikel 400, tweede lid, van het Strafwetboek), en met geldboete van zeventenhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro. De drempels van de geldboete werden afgestemd op die waarin is voorzien in artikel 433*sexies* (mensenhandel door een persoon die gezag heeft of die misbruik heeft gemaakt van de faciliteiten die zijn functies hem verlenen) dat tevens voorziet in opsluiting van vijf jaar tot tien jaar. Het lijkt niet nuttig de vermenigvuldiging van de geldboete waarin is voorzien in geval van mensenhandel over te nemen voor het misdrijf wegneming; de vermenigvuldiging zal evenwel van toepassing zijn in geval van mensenhandel van donoren met het oog op wegneming (zie *supra* de bespreking van het ontworpen artikel 433*novies*/2, eerste lid, 1°).

Op voorstel van de werkgroep zijn de straffen waarin is voorzien in geval van wegneming bij een levende donor dezelfde als in geval van wegneming bij een overleden donor. Dat is reeds het geval in de wet van 1986. Bovendien hebben onder

23 juin 2003 fixant les normes auxquelles un centre de transplantation doit répondre pour être agréé, et la transplantation est réalisée au sein d'un centre de transplantation par l'équipe de transplantation de ce dernier.

Concernant les prélèvements, l'équipe du centre de transplantation peut prélever des organes sur des personnes décédées dans un centre de transplantation ou dans un autre hôpital à condition que cet hôpital aie conclu un accord de collaboration avec un centre de transplantation.

Par ailleurs, un hôpital qui dispose d'un programme de soins "pathologie cardiaque" T, est compétent en vertu de l'arrêté royal du 15 juillet 2004 fixant les normes auxquelles les programmes de soins "pathologie cardiaque" doivent répondre pour être agréés, pour l'exécution d'un prélèvement et d'une transplantation de cœur et cœur-poumon dans le cadre du programme de soins. L'hôpital bénéficiant d'un programme de soins "pathologie cardiaque" T doit cependant obligatoirement conclure un accord de collaboration avec un centre de transplantation pour effectuer tout prélèvement et toute transplantation de cœur ou cœur-poumon provenant d'une personne décédée.

Au niveau des peines, on peut observer que celles prévues par les lois de 1986 et de 2008 sont beaucoup trop faibles au regard de la gravité de l'acte commis et du préjudice infligé à la victime. Sur proposition du groupe de travail et afin de rencontrer l'obligation prévue à l'article 12 de la Convention de prévoir des sanctions dissuasives et proportionnées, le projet prévoit que les prélèvements illégaux visés à l'article 433*novies*/2 pourront être sanctionnés d'une peine de réclusion criminelle de cinq à dix ans (à l'instar de l'article 400, alinéa 2 du Code pénal), et d'une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros. Les seuils de l'amende ont été alignés sur ceux prévus à l'article 433*sexies* (traite des êtres humains par une personne ayant autorité ou ayant abusé des facilités que lui procurent ses fonctions) qui prévoit aussi une peine de réclusion de cinq à dix ans. Il ne semble pas utile de reprendre la multiplication de l'amende prévue en cas de traite, pour l'infraction de prélèvement; la multiplication sera cependant applicable en cas de traite de donneurs en vue de prélèvement (voir *supra* le commentaire sur l'article 433*novies*/2, alinéa 1er, 1°, en projet).

Sur proposition du groupe de travail, les peines prévues en cas de prélèvement sur un donneur vivant sont les mêmes qu'en cas de prélèvement sur un donneur décédé. Il en va déjà ainsi dans la loi de 1986. En outre, parmi les États qui

de Staten die beide types van wegnemingen strafbaar stellen, zeer weinig Staten voorzien in verschillende strafdrempels. Die optie biedt de mogelijkheid een overbodige discussie te voorkomen over het gegeven dat de persoon reeds overleden was op het tijdstip van de wegneming (bijvoorbeeld overlijden bij het begin van de operatie), om te verkrijgen dat een lichtere straf wordt uitgesproken.

De voorgestelde strafmarge zal de rechters de mogelijkheid bieden in het stadium van de beoordeling van de straf rekening te houden met de opzettelijke niet-inachtneming van een verzet uitgedrukt en zelfs geregistreerd door een donor of uitgedrukt door de naasten die op de hoogte waren van de wil van de overledene.

Artikel 5

Dit artikel is in eerste instantie gebaseerd op artikel 5 van het verdrag dat het vrijwillige gebruik beoogt voor eender welk doeleinde (transplantatie, decoupage, onderzoek, expositie...) van een orgaan waarvan de dader de ongeoorloofde oorsprong kent. Dit artikel doelt met name op geneesheren-specialisten in de heelkunde, onderzoekers, apothekers, biologen en kunstenaars...

Met betrekking tot de draagwijdte van de in het verdrag gebruikte termen "andere doeleinden", wordt verwezen naar het toelichtend verslag (nr. 21) dat reeds werd geciteerd in de bespreking van het ontworpen artikel 433*novies*/2.

Artikel 17 van de wet van 1986 voorziet in strafsancities in geval van niet-inachtneming van de in de wet bedoelde voorwaarden inzake wegneming en transplantatie. Voorts voorziet artikel 24 van de wet van 2008 in strafsancities in geval van schending van sommige bepalingen ervan. De wet van 1986 heeft evenwel betrekking op de transplantatie van organen met therapeutisch oogmerk, terwijl de wet van 2008 betrekking heeft op het gebruik van menselijk lichaamsmateriaal (daaronder begrepen organen) voor (andere) therapeutische doeleinden (dan de transplantatie van organen) of voor wetenschappelijk onderzoek. Een strafbaarstelling die losstaat van de specifieke doeleinden uit de wetten van 1986 en van 2008 is dus vereist.

Artikel 5 is vervolgens gebaseerd op artikel 6 van het verdrag op grond waarvan elke Staat moet overwegen de inplanting van organen van levende of overleden donoren strafbaar te stellen, indien de inplanting is gebeurd buiten het nationale transplantatiesysteem of wanneer de inplanting in strijd is met de wezenlijke beginselen van de nationale wetten of regelgevingen inzake transplantatie. Deze bepaling beoogt

incrimineren les deux types de prélèvements, très peu d'États ont prévu des seuils de peine différents. Cette option permettra d'éviter une discussion superflue sur le fait que la personne était déjà morte au moment du prélèvement (par exemple, décès pendant le début de l'opération), pour obtenir le prononcé d'une peine plus légère.

La fourchette des peines proposée permettra aux juges, au stade de l'appréciation de la peine, de prendre en compte le non-respect délibéré d'une opposition exprimée voire enregistrée par un donneur ou exprimée par les proches qui étaient au courant de la volonté du défunt.

Article 5

Cet article est basé tout d'abord sur l'article 5 de la Convention, qui vise l'utilisation volontaire à quelle que fin que ce soit (transplantation, découpage, recherche, exposition...) d'un organe dont l'auteur connaît l'origine illicite. Sont visés notamment les médecins spécialistes en chirurgie, les chercheurs, les pharmaciens, biologistes, les artistes...

Sur la portée des termes "autres fins" utilisés dans la Convention, il est renvoyé au Rapport explicatif (n° 21) déjà cité dans le commentaire relatif à l'article 433*novies*/2 en projet.

L'article 17 de la loi de 1986 prévoit des sanctions pénales en cas de non respect des conditions de prélèvement et de transplantation prévues dans la loi. Par ailleurs, l'article 24 de la loi de 2008 prévoit des sanctions pénales lorsque certaines de ses dispositions sont violées. Cependant, la loi de 1986 concerne la transplantation d'organes à but thérapeutique, tandis que la loi de 2008 concerne l'utilisation de matériel corporel humain (organes inclus) à des fins thérapeutiques (autres que la transplantation d'organes) ou de recherche scientifique. Une incrimination détachée des finalités particulières des lois de 1986 et de 2008, est donc nécessaire.

L'article 5 se base ensuite sur l'article 6 de la Convention en vertu duquel chaque État doit envisager d'incriminer l'implantation d'organes de donneurs vivants ou décédés, si cette implantation est réalisée hors du cadre du système interne de transplantation ou lorsque l'implantation est effectuée en violation des principes essentiels des lois ou des réglementations nationales en matière de transplantation.

in het bijzonder de geneesheer die de transplantatie uitvoert buiten het wettelijke kader.

Op voorstel van de werkgroep voorziet artikel 5 van het ontwerp in de volgende twee gevallen:

1° enig gebruik, daaronder begrepen de transplantatie, van een orgaan dat is weggenomen in strijd met artikel 433*novies*/2 of dat is weggenomen in een andere Staat onder de in voor-
noemd artikel bedoelde voorwaarden, zulks met kennis van zaken;

2° de transplantatie van een orgaan zonder daartoe te zijn gemachtigd door de wet of buiten een door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting.

De uitdrukking “met kennis van zaken” in punt 1 verwijst naar het op de hoogte zijn van de onwettigheid van de in België verrichte wegneming of de onverenigbaarheid van de in het buitenland verrichte wegneming met de Belgische ethische normen. Deze uitdrukking staat ook in artikel 6 (het ontworpen art. 433*novies*/4) en artikel 9 (het ontworpen artikel 433*novies*/7).

Met betrekking tot de in punt 2 vermelde begrippen “door de wet gemachtigde persoon om te transplanteren” en “door de wet gemachtigde verzorgingsinrichting” wordt verwezen naar de bespreking van artikel 4 van het ontwerp (artikel 433*novies*/2).

De beoefenaar moet vóór de transplantatie nagaan of de vereiste machtigingen wel degelijk verkregen zijn.

Het woord “transplantatie” is overgenomen uit de wet van 1986 en uit de richtlijn van 2010, om te verwijzen naar de handeling van het overplanten; het stemt dus overeen met het in het verdrag gebruikte woord “implantatie”.

De transplantatie van een orgaan of het gebruik ervan in België is verboden indien het orgaan werd weggenomen in een andere Staat onder de voorwaarden bedoeld in artikel 433*novies*/2. Worden inzonderheid beoogd de organen weggenomen zonder de vrije en geïnformeerde toestemming van een levende donor, zonder de uitdrukkelijke toestemming van een overleden donor in een land dat aan *opting in* doet, de organen weggenomen in ruil voor een profijt, hoewel de vreemde Staat de wegnemingen onder dergelijke voorwaarden niet verbiedt, alsmede de organen weggenomen door een persoon die krachtens de buitenlandse wetgeving niet is gemachtigd tot wegneming, of buiten een krachtens die wet gemachtigde inrichting.

Cette disposition vise particulièrement le médecin qui pratique la transplantation hors du cadre légal.

Sur proposition du groupe de travail, l'article 5 du projet prévoit les deux hypothèses suivantes:

1° tout usage, y compris la transplantation, d'un organe prélevé en violation de l'article 433*novies*/2 ou prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article précité, en connaissance de cause;

2° la transplantation d'un organe sans y être autorisé par la loi, ou en dehors d'un établissement de soins autorisé par la loi.

L'expression “en connaissance de cause” du point 1 renvoie à la connaissance de l'illégalité du prélèvement pratiqué en Belgique ou de la non-compatibilité du prélèvement pratiqué à l'étranger au regard des standards éthiques belges. Cette expression figure également à l'article 6 (art. 433*novies*/4 en projet) et à l'article 9 (article 433*novies*/7 en projet).

Sur les notions de “personne autorisée par la loi à transplanter” et d' “établissement de soins autorisé par la loi”, mentionnées au point 2, il est renvoyé au commentaire de l'article 4 du projet (article 433*novies*/2).

Le praticien est tenu, avant la transplantation, de vérifier si les autorisations requises ont bien été obtenues.

Le mot “transplantation” a été repris de la loi de 1986 et de la Directive de 2010, pour désigner l'action de greffer; il correspond donc au mot “implantation” utilisé dans la Convention.

La transplantation d'un organe ou son utilisation en Belgique est interdite si celui-ci a été prélevé dans un autre État dans les conditions visées à l'article 433*novies*/2. Sont notamment visés les organes prélevés sans le consentement libre et éclairé d'un donneur vivant, sans le consentement exprès d'un donneur décédé dans un pays pratiquant l'*opting in*, les organes prélevés en change d'un profit, même si l'État étranger n'interdit pas les prélèvements dans de telles conditions, de même que les organes prélevés par une personne qui n'est pas autorisée à prélever par la loi étrangère, ou en dehors d'un établissement autorisé par celle-ci.

Om te voorkomen dat de uitwisselingen van organen weggenomen in België of in een andere lidstaat van de Europese Unie en toegewezen door een openbare of private non-profitorganisatie die zich bezighoudt met binnenlandse en grensoverschrijdende orgaanuitwisselingen (bijvoorbeeld Agence française de biomédecine, Eurotransplant) worden gehinderd, werd voorzien in een weerlegbaar vermoeden van rechtmatigheid van de wegneming. De organen worden dan ook geacht niet te zijn weggenomen in strijd met het Belgische recht (als de wegneming is verricht in België) of onder de in artikel 433*novies*/2 bedoelde voorwaarden (als de wegneming werd verricht in een andere lidstaat), tot bewijs van het tegendeel.

De straffen stemmen overeen met de straffen waarin is voorzien in geval van illegale wegneming van een orgaan (artikel 4 van het ontwerp), teneinde alle actoren van de criminele keten streng te straffen.

Artikel 6

Dit artikel is gebaseerd op artikel 8 van het verdrag dat de Staten verplicht tot het strafrechtelijk bestraffen van de voorbereiding, de preservatie, de opslag, het vervoer, de overbrenging, de ontvangst, de invoer en de uitvoer van illegaal weggenomen organen. Het artikel doelt op de schakels van de criminele keten die zich situeren tussen de geneesheer die op illegale wijze een orgaan wegneemt en de geneesheer die dat orgaan inplant of enige andere gebruiker van dat orgaan. De transplantatiecoördinatoren en alle leden van de teams die respectievelijk instaan voor het wegnemen en het planteren van organen worden hierbij geïdendeeld.

Het toelichtend verslag (nr. 57) benadrukt evenwel dat dit artikel geen specifieke strafbaarstellingen vereist: Wegens discrepanties in de rechtsstelsels van de lidstaten kunnen bepaalde Partijen, bij de omzetting van het Verdrag in hun nationale recht, beslissen om de strafbare feiten krachtens het Verdrag – inzonderheid de strafbare feiten onder artikel 8 – te beschouwen als onderscheiden strafbare feiten, of in de zin van de medeplichtigheid en de poging overeenkomstig artikel 9.

Wat België betreft, zouden bepaalde handelingen (bijvoorbeeld de preservatie, de opslag, het vervoer, de ontvangst van illegaal weggenomen organen) kunnen vallen onder het misdrijf heling (artikel 505, eerste lid, 1°, van het Strafwetboek) of verberging van een lijk (artikel 340 van het Strafwetboek). Voorts zouden in de poging tot of medeplichtigheid aan illegale transplantatie/illegaal gebruik eveneens bepaalde handelingen vervat moeten kunnen zijn (bijvoorbeeld de voorbereiding van het orgaan door de geneesheer vóór de inplanting).

Pour ne pas risquer d'entraver les échanges d'organes prélevés en Belgique ou dans un autre État membre de l'Union européenne et alloués par une organisation à but non lucratif, publique ou privée, se consacrant aux échanges nationaux et transfrontaliers d'organes (par ex., Agence française de biomédecine, Eurotransplant) une présomption réfragable de licéité du prélèvement a été prévue. Les organes sont donc présumés ne pas avoir été prélevés en violation du droit belge (si le prélèvement est pratiqué en Belgique) ou dans les conditions visées à l'article 433*novies*/2 (si le prélèvement a été pratiqué dans un autre État membre), jusqu'à preuve du contraire.

Les peines sont identiques à celles prévues en cas de prélèvement illégal d'un organe (article 4 du projet), afin de sanctionner sévèrement tous les acteurs de la chaîne criminelle.

Article 6

Cet article est basé sur l'article 8 de la Convention qui oblige les États à sanctionner pénalement les actes de préparation, de préservation, de stockage, de transport, de transfert, de réception, d'importation et d'exportation d'organes prélevés de manière illicite. L'objectif de cet article est de cibler les maillons de la chaîne criminelle qui se situent entre le médecin qui prélève illégalement un organe, et le médecin qui l'implante ou tout autre utilisateur de cet organe. Les coordinateurs de transplantation et tous les membres de l'équipe de prélèvement et de l'équipe de transplantation sont notamment visés.

Le Rapport explicatif (n° 57) souligne que cet article n'exige pas pour autant des incriminations spécifiques: "En raison de différences entre les systèmes juridiques des États membres, certaines Parties peuvent, lorsqu'ils transposent la Convention dans leur droit interne, décider de considérer les infractions en vertu de la Convention – en particulier celles énumérées à l'article 8 – comme des infractions pénales distinctes, ou de les considérer au titre de la complicité et de la tentative conformément à l'article 9."

En Belgique, l'infraction de recel (art.505, alinéa 1er, 1°, du Code pénal) ou de recel d'un cadavre (art.340 du Code pénal) pourrait être utilisée pour couvrir certains actes (par exemple, la préservation, le stockage, le transport, la réception des organes prélevés de manière illicite). Par ailleurs, la tentative ou la complicité de transplantation/utilisation illégale devraient pouvoir en couvrir également (par exemple, la préparation de l'organe par le médecin avant l'implantation).

Een wetswijziging is evenwel noodzakelijk voor de bestrafing van de handelingen van invoer en uitvoer van organen, zonder rekening te houden met de doeleinden van de wegneming. Thans voorziet de wet van 1986 in het systeem van toewijzing van een orgaan voor transplantatiedoeleinden (artikel 13*bis*) en beoogt de wet van 2008 beide handelingen voor onderzoeksdoeleinden en toepassing op de mens (bijvoorbeeld voor het bereiden van een geneesmiddel).

Teneinde de effectiviteit van de gerechtelijke samenwerking en vervolging te waarborgen, is de werkgroep van oordeel dat er nood is aan een strafbaarstelling die alle handelingen bedoeld in artikel 8 van het verdrag op eenduidige wijze bestraft, rekening houdend met de omschrijving van bepaalde handelingen in de wetten van 1986 en 2008 of in Europese richtlijnen.

Dat geldt voor het woord “*conservation*” dat in beide wetten voorkomt en dat is overgenomen uit de Richtlijn 2010/45/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 inzake kwaliteits- en veiligheidsnormen voor menselijke organen, bestemd voor transplantatie. Het woord wordt in beide wetten in het Nederlands vertaald met de term “*preservatie*” en verwijst naar het gebruik van chemische stoffen, wijzigingen in de omgevingscondities of andere middelen, bedoeld om biologische of fysieke achteruitgang van organen van het tijdstip van wegneming tot het gebruik ervan te voorkomen of te vertragen. Het kan worden overgenomen om overeen te stemmen met de in het verdrag gebruikte term “*préservation*”.

Het woord “*bewaren*” wordt vermeld in artikel 2, 15°, van de wet van 2008 en in de Richtlijn 2004/23/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 tot vaststelling van kwaliteits- en veiligheidsnormen voor het doneren, verkrijgen, testen, bewerken, bewaren en distribueren van menselijke weefsels en cellen. In het kader van deze wet verwijst het naar het volgende: het orgaan onder de gepaste gecontroleerde omstandigheden handhaven tot het gebruik ervan.

De termen “*invoeren*” en “*uitvoeren*” moeten in de gebruikelijke zin worden begrepen en niet in de engere zin van de wetten van 1986 en van 2008 of van de douanewetgeving. Het woord “*invoeren*” verwijst ernaar een in het buitenland weggenomen orgaan België te doen binnenkomen. De standaarden gesteld in artikel 433*novies*/2 om in België een orgaan op legale wijze weg te nemen, moeten in acht zijn genomen in de Staat van oorsprong van het orgaan. Uitvoeren betekent een in België op illegale wijze weggenomen orgaan naar het buitenland sturen of in het buitenland verkopen.

Un changement de la loi est cependant nécessaire pour punir les actes d’importation et d’exportation d’organes, sans avoir égard aux finalités du prélèvement. Actuellement, la loi de 1986 prévoit le système d’allocation d’un organe à des fins de transplantation (article 13*bis*) et la loi de 2008 vise ces deux actions dans une finalité de recherche et d’application humaine (par exemple pour la préparation d’un médicament).

Afin d’assurer l’effectivité des poursuites et de la coopération judiciaire, le groupe de travail estime qu’une incrimination punissant clairement tous les actes visés à l’article 8 de la Convention est nécessaire, en tenant compte des définitions de certains actes contenues dans les lois de 1986 et 2008, ou dans des Directives européennes.

Il en va ainsi du mot “*conservation*” qui figure dans les deux lois et qui a été repris de la Directive 2010/45/UE du Parlement européen et du Conseil du 7 juillet 2010 relative aux normes de qualité et de sécurité des organes humains destinés à la transplantation. Traduit en néerlandais par le terme “*preservatie*” dans les deux lois, il désigne le fait d’utiliser des agents chimiques, de modifier le milieu ambiant ou d’utiliser d’autres procédés, afin d’empêcher ou de retarder la détérioration biologique ou physique des organes depuis leur prélèvement jusqu’à leur utilisation. Il peut être repris pour correspondre au terme “*préservation*” utilisé dans la Convention.

Le mot “*stockage*” est mentionné à l’article 2, 15°, de la loi de 2008 et dans la Directive 2004/23/CE du Parlement européen et du Conseil du 31 mars 2004 relative à l’établissement de normes de qualité et de sécurité pour le don, l’obtention, le contrôle, la transformation, la conservation, le stockage et la distribution des tissus et cellules humains. Dans le cadre de la présente loi, il désigne le maintien de l’organe sous conditions contrôlées et appropriées jusqu’à son utilisation.

Les termes “*importer*” et “*exporter*” doivent être compris au sens commun, et non au sens plus étroit des lois de 1986 et de 2008 ou de la législation douanière. Le mot “*importer*” désigne l’action de faire entrer en Belgique un organe prélevé à l’étranger. Les standards posés par l’article 433*novies*/2 pour prélever légalement un organe en Belgique doivent avoir été respectés dans l’État d’origine de l’organe. Exporter signifie expédier ou vendre à l’étranger un organe prélevé illégalement en Belgique.

Ten slotte moet onder de termen “laten doorvoeren” het volgende worden verstaan: een orgaan dat in het buitenland is weggenomen onder voorwaarden die niet overeenstemmen met de Belgische standaarden België laten doorkruisen, zonder daar stil te houden, met als bestemming een ander vreemd land.

Om te voorkomen dat de uitwisselingen van organen weggenomen in België of in de lidstaten van de Europese Unie en toegewezen door nationale of internationale organisaties onnodig worden gehinderd, werd uitdrukkelijk voorzien in een weerlegbaar vermoeden van rechtmatigheid van de wegneming, zulks naar het voorbeeld van artikel 5 van het ontwerp.

De andere termen gebruikt in artikel 433*novies*/4 moeten in de gebruikelijke betekenis ervan worden begrepen.

Artikel 7

Dit artikel legt artikel 7, lid 1, van het verdrag ten uitvoer, dat de Staten verplicht tot de strafbaarstelling van de benadering en werving van een orgaandonor of -ontvanger met het oog op een profijt of een vergelijkbaar voordeel voor de benaderende of wervende persoon of voor een derde. Die bepaling doelt rechtstreeks op de organenmakelaars (“*brokers*”) en de ronselaars (“*kidney hunters*”). Zij voorziet in autonome strafbare feiten, die met andere woorden losstaan van de voorgaande strafbare feiten uit het verdrag. Zij zijn immers niet gelinkt aan een wegneming of transplantatie die onwettig is of gebeurd is buiten het wettelijke kader om, naar aanleiding van het optreden van de makelaar.

Het toelichtend verslag verduidelijkt:

“52. (...) Het doel van deze bepaling is dus het strafbaar stellen van de activiteiten van personen die fungeren als tussenschakel tussen de donoren, de ontvangers en de leden van het medisch personeel, en die hen met elkaar in contact brengen. Die activiteiten vormen een wezenlijk bestanddeel van de handel in menselijke organen. De onderhandelaars waren van oordeel dat reclame een vorm van benadering is en hebben bijgevolg beslist om geen specifieke bepaling ter zake in artikel 7 op te nemen. Zij hebben ervoor geopteerd om in artikel 21, lid 3, een uitdrukkelijke verplichting voor de Partijen op te nemen om elke reclame te verbieden met betrekking tot het aanbod van en het verzoek om menselijke organen met het oogmerk een profijt of een vergelijkbaar voordeel te bieden of na te streven. Deze maatregel verbiedt evenwel niet de activiteiten op het stuk van donorenwerving die toegestaan zijn krachtens het nationale recht.

Enfin, par les termes de “faire transiter”, il y a lieu d’entendre l’action de faire traverser la Belgique à un organe prélevé à l’étranger dans des conditions qui ne correspondent pas aux standards belges, sans s’y arrêter, à destination d’un autre pays étranger.

Afin de ne pas risquer d’entraver inutilement les échanges d’organes prélevés en Belgique ou dans les États membres de l’Union européenne et alloués par des organisations nationales ou interétatiques, une présomption réfragable de légalité du prélèvement, a été explicitement prévue, à l’instar de l’article 5 du projet.

Les autres termes utilisés à l’article 433*novies*/4 doivent être compris dans leur acception usuelle.

Article 7

Cet article met en œuvre l’article 7, § 1er, ^{er}, de la Convention qui oblige les États à incriminer la sollicitation et le recrutement d’un donneur ou d’un receveur d’organes en vue d’un profit ou d’un avantage comparable pour la personne qui sollicite ou recrute ou pour une tierce personne. Cette disposition vise directement les courtiers d’organes (“*brokers*”), ainsi que les rabatteurs (les “chasseurs de reins”). Elle prévoit des infractions autonomes, c’est-à-dire sans lien avec les infractions précédentes de la Convention. Elles ne sont en effet pas conditionnées par un prélèvement ou une transplantation illégal ou réalisé hors du cadre légal, qui ferait suite à l’intervention du courtier.

Le Rapport explicatif précise que:

“52. (...) Le but de cette disposition est donc de criminaliser les activités de personnes qui servent d’intermédiaire entre les donneurs, les receveurs et les membres du personnel médical et qui les mettent en relation. Ces activités constituent un élément essentiel du trafic d’organes humains. Les négociateurs ont estimé que la publicité était une forme de sollicitation et décidé en conséquence de ne pas inclure de disposition spécifique à ce sujet à l’article 7. Ils ont préféré faire figurer à l’article 21, paragraphe 3, une obligation expresse pour les Parties d’interdire toute publicité sur l’offre ou la demande d’organes humains effectuée en vue d’offrir ou de rechercher un profit ou un avantage comparable. Cependant, cette mesure n’interdit pas les activités de recrutement de donneurs qui sont autorisées en vertu du droit interne.

53. Het wordt overgelaten aan de beoordeling van de Partijen, met inachtneming van hun nationale recht, om te beslissen of zij al dan niet de orgaandonoren zullen vervolgen krachtens dat artikel (cf. lid 29). Waar de aankoop van een orgaan geen aanleiding geeft tot een profijt of een vergelijkbaar voordeel voor de aankoper, is deze bepaling niet van toepassing op de handelingen die gesteld zijn door een potentiële orgaanontvanger. Hetzelfde geldt voor degenen die handelen namens een potentiële orgaanontvanger, bijvoorbeeld een familielid ervan, indien zij geen profijt of vergelijkbaar voordeel eruit halen.”

In het Belgische recht verbiedt artikel 4, § 3, van de wet van 1986 (straffen voorzien in artikel 17, § 3) sinds 2012 elke maatregel tot het onder de aandacht brengen (bv. reclame, internet, affiche ...) van de behoefte aan of de beschikbaarheid van organen wanneer daarmee beoogd wordt financiële of vergelijkbare voordelen aan te bieden of te behalen. De andere vormen van benadering zijn dus niet verboden (rechtstreekse benadering door een makelaar die een potentiële donor consulteert).

Er is dus niet voorzien in een eenduidige strafbaarstelling van de handelingen die in het teken staan van het benaderen en werven van kandidaat-donoren of kandidaat-ontvangers, los van de gemaakte reclame. Het Belgische recht is dus niet conform op dat punt; er is een specifieke strafbaarstelling in het Strafwetboek nodig.

De straffen waarin is voorzien in de artikelen 433*novies*/2 tot 433*novies*/4 zijn overgenomen teneinde het afschrikkende karakter van de bepaling te waarborgen.

Artikel 511-2 van het Franse Strafwetboek voorziet bijvoorbeeld in zeven jaar gevangenisstraf en 100 000 euro geldboete voor het bemiddelen met het oog op het verkrijgen van een orgaan tegen betaling ervan of voor het afstaan onder bezwarende titel van dergelijk orgaan uit andermans lichaam.

Artikel 8

Dit artikel komt in de eerste plaats tegemoet aan artikel 21, lid 3, van het verdrag, dat voorziet in een verbod op elke maatregel tot het onder de aandacht brengen van de behoefte aan of de beschikbaarheid van organen wanneer daarmee beoogd wordt een profijt of een vergelijkbaar voordeel aan te bieden of te behalen. Dat verbod is tevens opgenomen in artikel 13, lid 3, van de Europese richtlijn van 2010 inzake kwaliteits- en veiligheidsnormen voor menselijke organen, bestemd voor transplantatie.

53. Il est laissé à la discrétion des Parties, dans le respect de leur droit interne, de décider de soumettre ou non les donneurs d'organes à des poursuites en vertu de cet article (cf. paragraphe 29). L'achat d'un organe ne donnant pas lieu à un profit ou un avantage comparable pour l'acheteur, cette disposition n'est pas applicable aux actes accomplis par un receveur potentiel d'organe. Il en va de même des personnes agissant au nom d'un receveur potentiel d'organe, par exemple un membre de sa famille, si elles ne tirent pas de profit ou d'avantage comparable de cette action.”

En droit belge, depuis 2012, l'article 4, § 3, de la loi de 1986 (sanctionné par l'article 17, § 3,) interdit toute mesure rendant public (ex. publicité, internet, affiche, ...) le besoin ou la disponibilité d'organes, qui a pour but d'offrir ou de rechercher un gain financier ou un avantage comparable. Les autres formes de sollicitation ne sont donc pas interdites (sollicitation directe d'un courtier qui consulte un donneur potentiel).

Aucune infraction ne punit donc clairement les actions de solliciter et de recruter des candidats donneurs ou receveurs, indépendamment de la publicité donnée. Le droit belge n'est donc pas conforme sur ce point; une incrimination spécifique dans le Code pénal est nécessaire.

Les peines prévues aux articles 433*novies*/2 à 433*novies*/4 ont été reprises pour assurer le caractère dissuasif de la disposition.

À titre d'exemple, l'article 511-2 du Code pénal français prévoit sept ans d'emprisonnement et 100 000 euros d'amende pour le fait d'apporter son entremise pour favoriser l'obtention d'un organe contre le paiement de celui-ci, ou de céder à titre onéreux un tel organe du corps d'autrui.

Article 8

Cet article répond tout d'abord à l'article 21, § 3, de la Convention qui prévoit l'interdiction de toute mesure rendant public le besoin ou la disponibilité d'organes qui a pour but d'offrir ou de rechercher un profit ou un avantage comparable. Cette interdiction figure également à l'article 13, § 3, de la Directive européenne de 2010 relative aux normes de qualité et de sécurité des organes humains destinés à la transplantation.

In dergelijk verbod en de bestraffing van de overtreding ervan is reeds voorzien in artikel 4, § 3, juncto artikel 17, § 3, van de wet van 1986, dat voorziet in een gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar en een geldboete van 1 000 tot 10 000 euro of één van die straffen alleen. Het kan inzonderheid worden toegepast voor het bestraffen van de commerciële reclame die op het Belgische grondgebied wordt gemaakt voor wegnemingen en transplantaties van organen en vormen van gebruik of verkrijging van organen die legaal zijn in het buitenland maar illegaal zijn op grond van het Belgische recht. De wet van 1986 beoogt echter niet de reclame voor illegale wegnemingen, transplantaties of andere vormen van gebruik van een orgaan op het Belgische grondgebied als dusdanig, noch bijvoorbeeld het optreden als tussenpersoon in België om de verwezenlijking van die praktijken te vergemakkelijken.

Bovendien bepaalt artikel 5 van de wet van 2008 het volgende: “Elke reclame voor het verrichten van wegnemingen of handelingen is verboden, met uitzondering van de gevallen waarin het een tot het publiek gerichte campagne tot sensibilisering voor allogene donatie van menselijk lichaamsmateriaal betreft, uitsluitend in het belang van de volksgezondheid.” Die wet verbiedt niet om in België op te treden als tussenpersoon om illegale praktijken in het buitenland te vergemakkelijken.

Op voorstel van de werkgroep is voorzien in een ruimere strafbaarstelling, ontleend aan artikel 156*bis* van het Spaanse Strafwetboek en de artikelen 409 (genitale verminking van vrouwen) en 380*ter* van het Strafwetboek (reclame voor een aanbod van diensten van seksuele aard). Ook het vergemakkelijken en bevorderen van en het aanzetten tot illegale praktijken op het stuk van wegnemingen, transplantaties, andere vormen van gebruik of verkrijging van organen worden strafbaar gesteld, evenals het maken, uitgeven, verdelen of verspreiden van reclame voor dergelijke praktijken. Alle middelen worden beoogd (bijvoorbeeld: geschreven pers, affiches, radio, internet, facebook, beurs, telefonische oproep, consult met rechtstreeks contact). De verboden actie kan een rechtstreekse of een onder bedekte bewoordingen verheelde actie zijn.

Met betrekking tot het (doen) maken, het uitgeven, het verdelen en het verspreiden van reclame, kan er verwezen worden tot het advies van de Raad van State over het wetsontwerp houdende instemming met het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, aangenomen te New York op 25 mei 2000, in verband met artikel 9, vijfde lid, van het Protocol (Doc.3-1377/1, blz.12 en 30). Volgens deze bepaling moeten de Staten alle passende maatregelen nemen “om de vervaardiging en de verspreiding van materiaal dat de in dit Protocol omschreven strafbare

Pareille interdiction est déjà prévue et sanctionnée à l'article 4, § 3, combiné à l'article 17, § 3, de la loi de 1986 qui prévoit une peine d'emprisonnement de trois mois à un an et une amende de 1000 à 10 000 euros, ou une de ces peines seulement. Elle peut notamment être appliquée pour sanctionner la publicité commerciale réalisée sur le sol belge pour des prélèvements et transplantations d'organes, utilisations ou acquisitions d'organes, qui seraient légaux à l'étranger mais illégaux en vertu du droit belge. La loi de 1986 ne vise cependant pas la publicité pour des prélèvements, transplantations ou autres utilisations illégaux d'un organe réalisés sur le sol belge comme tels, ni le fait par exemple d'agir comme intermédiaire en Belgique pour faciliter la réalisation de ces pratiques.

Par ailleurs, l'article 5 de la loi de 2008 prévoit que “toute publicité pour la réalisation de prélèvements ou d'opérations est interdite, à l'exception des cas où il s'agit d'une campagne destinée au public visant à sensibiliser au don allogénique de matériel corporel humain dans un intérêt exclusif de santé publique”. Cette loi n'interdit pas d'agir comme intermédiaire en Belgique pour faciliter la réalisation de pratiques illégales à l'étranger.

Sur proposition du groupe de travail, une incrimination plus large, inspirée de l'article 156*bis* du Code pénal espagnol et des articles 409 (mutilations sexuelles féminines) et 380*ter* du Code pénal (publicité pour des offres à caractère sexuel), été prévue. Sont également incriminées les actions de faciliter, favoriser, inciter, d'une part, et, d'autre part, les actions de fabriquer, publier, distribuer et diffuser de la publicité en faveur des pratiques illégales de prélèvements, transplantations, autres utilisations ou acquisition d'organes. Tous les moyens sont couverts (par exemple, presse écrite, affiches, radio, internet, facebook, foire, appel téléphonique, consultation avec contact direct). L'action proscrite peut être directe ou dissimulée sous des artifices de langage.

Relativement à la fabrication et à la diffusion de matériel publicitaire, il peut être renvoyé à l'avis du Conseil d'État sur le projet de loi portant assentiment au Protocole facultatif à la Convention relative aux droits de l'enfant, concernant la vente d'enfants, la prostitution des enfants et la pornographie mettant en scène des enfants, adopté à New York le 25 mai 2000, au regard de l'article 9, § 5, du Protocole (Doc. 3 – 1377/1, p.12 et 30). Cette disposition oblige les États à prendre “des mesures appropriées pour interdire efficacement la production et la diffusion de matériels qui font la publicité des pratiques proscrites dans le présent Protocole”, notamment “le transfert

feiten propageert, te verbieden”, onder andere de “overdracht met winstoogmerk van organen van het kind”. De Belgische wetgeving moet op dit punt aangevuld worden.

Het winstbejag is enkel vereist op het stuk van het onder de aandacht brengen van de behoefte aan of de beschikbaarheid van organen, teneinde in overeenstemming te zijn met artikel 4, § 3, van de wet van 1986.

Dit artikel beoogt inzonderheid de makelaars, de organen-jagers of de tussenpersonen die niet kunnen worden gestraft op grond van artikel 433*novies*/5 (als er bijvoorbeeld geen bewijs is van het winstbejag), maar ook de artsen die informatie verschaffen aan ziekenhuizen waar aan orgaanhandel wordt gedaan, ook wanneer zij die inrichtingen informatie verschaffen zonder winstbejag, om hun patiënten te helpen.

De straffen, die zijn afgestemd op de straffen van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek (gewone mensenhandel), zijn de eerstvolgende lagere straffen na die waarin is voorzien in de artikelen 433*novies*/2 tot 433*novies*/4. Het doel is coherent te zijn met de prostitutie, in het kader waarvan de uitbuiting strenger wordt bestraft dan de reclame.

Artikel 9

Dit artikel voert in het Strafwetboek een specifieke strafbaarstelling in voor de ontvanger die een orgaan aanvaardt waarvan hij weet dat het in België of in het buitenland op illegale wijze werd weggenomen onder voorwaarden die niet in overeenstemming zijn met de Belgische standaarden. Het algemeen opzet is vereist.

In dit door de werkgroep voorgestelde misdrijf is niet voorzien in het verdrag van Santiago de Compostella, gelet op de uiteenlopende ingenomen standpunten in de nationale wetgevingen. De formulering ervan is ontleend aan het Franse recht (art. 511-2, derde lid, van het Franse strafwetboek), het Spaanse recht (art. 156*bis* van het Spaanse Strafwetboek) en het Duitse recht (Transplantationsgesetz/TPG van 5 november 1997, Afdeling 17, § 2, juncto Afdeling 18, § 1).

De straf waarin voor dit misdrijf wordt voorzien, is minder zwaar dan die voor de arts die een orgaan wegneemt of voor de makelaar. De ontvanger handelt immers in het algemeen niet met het oog op de criminele uitbuiting van een ander, nog vanuit winstbejag. Bovendien moet rekening worden gehouden met de ontredde waarin hij verkeert, zowel op lichamelijk als op psychologisch vlak.

De door de werkgroep voorgestelde maximale gevangenisstraf (vijf jaar) stemt overeen met die van artikel 400, eerste

d'organe de l'enfant à titre onéreux”. La législation belge doit être complétée sur ce point.

Le but de lucre est seulement exigé pour l'action de rendre public le besoin ou la disponibilité d'organes, pour s'aligner sur l'article 4, § 3, de la loi de 1986.

Cet article vise en particulier les courtiers, les chasseurs d'organes ou les intermédiaires qui ne peuvent être punis sur base de l'article 433*novies*/5 (par exemple en l'absence de la preuve du but de lucre), mais aussi les médecins qui renseignent des cliniques où le trafic d'organes est pratiqué, même si ceux-ci renseignent ces établissements sans but de lucre, pour aider leurs patients.

Les peines alignées sur celles de l'article 433*quinquies* du Code pénal (traite des êtres humains simple), sont directement inférieures à celles prévues aux articles 433*novies*/2 à 433*novies*/4. L'objectif est d'établir une cohérence avec la matière de la prostitution où l'exploitation est plus sévèrement réprimée que la publicité.

Article 9

L'article introduit dans le Code pénal une incrimination spécifique au receveur qui accepte un organe qu'il sait avoir été prélevé illégalement en Belgique ou à l'étranger dans des conditions incompatibles avec les standards belges. Le dol général est requis.

Cette infraction proposée par le Groupe de travail n'est pas prévue dans la Convention de Saint-Jacques-de-Compostelle, vu les positions diverses adoptées par les législations nationales. Sa rédaction est inspirée des droits français (art. 511-2, alinéa 3, du Code pénal français), espagnol (art. 156*bis* du Code pénal espagnol) et allemand (Transplantationsgesetz/TPG du 5 novembre 1997, Section 17, § 2 combiné à la Section 18, § 1er).

La peine prévue pour cette infraction est plus basse que pour le médecin qui prélève ou le courtier. En effet, le receveur n'agit généralement pas dans un but d'exploitation criminelle d'autrui, ni dans un but de lucre. De plus, il convient de tenir compte de la détresse dans laquelle il se trouve, sur le plan physique et sur le plan psychologique.

La peine d'emprisonnement maximale (cinq ans) proposée par le Groupe de travail correspond à celle de l'article 400,

lid (slagen en verwondingen met het verlies van een orgaan tot gevolg, maar zonder voorbedachten rade). Het gaat om de eerstvolgende lagere vrijheidsbenemende straf na die waarin is voorzien voor de artsen en de makelaars. De geldboete is die waarin is voorzien voor gewone mensenhandel; zij is gekozen voor haar afschrikkende karakter, rekening houdend met het profiel van de ontvangers die betrokken zijn bij het transplantatietoerisme.

Het ontwerp beoogt het responsabiliseren van de ontvangers die de orgaanhandel financieren. Zij kunnen doorgaans niet worden vervolgd en veroordeeld als initiatiefnemers van mensenhandel of illegale wegneming, gelet op de bestaande criminele keten en gelet op hun beperkte betrokkenheid bij het proces. Hun gedrag moet niettemin kunnen worden bestraft met een straf die afschrikt en in verhouding staat tot de verminking en de levenslange gevolgen ervan voor de donor.

Artikel 10

Dit artikel is gebaseerd op lid 2 en lid 3 van artikel 7 van het verdrag, die zijn ontleend aan de artikelen 2 en 7 van het Strafrechtelijk Verdrag ter bestrijding van corruptie van de Raad van Europa, en aan het VN-Verdrag ter bestrijding van corruptie.

Het verdrag verplicht, enerzijds, de Staten tot het strafbaar stellen van de belofte, het aanbod of de overhandiging, rechtstreeks of onrechtstreeks, door enige persoon van een onterecht voordeel aan gezondheidswerkers (artsen ...), ambtenaren (bijvoorbeeld: de ambtenaren die belast zijn met de afgifte van de erkenningen aan de ziekenhuizen die organen mogen wegnemen of transplanteren) of personen die in eender welke hoedanigheid bij een entiteit in de private sector werkzaam zijn of die entiteit leiden (bijvoorbeeld een directeur van een ziekenhuis, een medewerker van het mortuarium of van een laboratorium), opdat die personen zouden overgaan tot het illegaal wegnemen of inplanten van een menselijk orgaan of een dergelijke handeling zouden vergemakkelijken.

Anderzijds verplicht het verdrag de Staten tot het strafrechtelijk bestraffen van het feit dat gezondheidswerkers, ambtenaren of personen die in eender welke hoedanigheid bij een entiteit in de private sector werkzaam zijn of die entiteit leiden een onterecht voordeel vragen of ontvangen opdat die personen zouden overgaan tot het illegaal wegnemen of inplanten van een menselijk orgaan of een dergelijke handeling zouden vergemakkelijken.

Artikel 7 van het verdrag is in de eerste plaats bedoeld om ervoor te zorgen dat alle Staten die partij zijn, zouden voorzien in een bepaling die omkoping bestraft, gelet op het

alinéa 1er (coups et blessures avec perte d'organe mais sans préméditation). Il s'agit de la peine de privation de liberté immédiatement inférieure à celle prévue pour les médecins et les courtiers. L'amende est celle prévue pour la forme simple de traite; elle a été choisie pour son caractère dissuasif compte tenu du profil des receveurs impliqués dans le tourisme de transplantation.

Le projet vise à responsabiliser les receveurs qui alimentent financièrement le trafic d'organes. Ils ne peuvent généralement pas être poursuivis et condamnés en tant qu'instigateurs de traite des êtres humains ou de prélèvement illégal vu la chaîne criminelle mise en place et vu leur implication limitée dans le processus. Leur comportement doit cependant pouvoir être sanctionné d'une peine dissuasive et proportionnée à la mutilation et ses conséquences à vie subies par le donneur.

Article 10

Cet article se base sur les paragraphes 2 et 3 de l'article 7 de la Convention, qui sont inspirés des articles 2 et 7 de la Convention pénale sur la corruption du Conseil de l'Europe et de la Convention des Nations Unies sur la corruption.

La Convention oblige, d'une part, les États à incriminer la promesse, l'offre ou le don, direct ou indirect, par toute personne, d'un avantage indu à des professionnels de la santé (médecins,...), à ses fonctionnaires (par exemple, ceux chargés de délivrer des agréments aux hôpitaux qui peuvent prélever ou transplanter des organes) ou à des personnes qui, à quelque titre que ce soit, dirigent ou travaillent pour une entité du secteur privé (par exemple, un directeur d'hôpital, un employé de la morgue ou d'un laboratoire), afin que ces personnes procèdent à un prélèvement ou à une implantation illégaux ou facilitent un tel acte.

D'autre part, elle impose aux États de sanctionner pénalement le fait pour des professionnels de la santé, ses fonctionnaires ou des personnes qui, à quelque titre que ce soit, dirigent ou travaillent pour une entité du secteur privé, de solliciter ou de recevoir un avantage indu visant à ce que ces personnes procèdent à un prélèvement ou une implantation illégaux, ou facilitent un tel acte.

L'article 7 de la Convention est tout d'abord destiné à s'assurer que tous les États parties se dotent d'une disposition réprimant la corruption, vu l'importance de cette infraction

belang van dat misdrijf in het kader van de problematiek van de orgaanhandel. Niet alle Staten die partij zijn, zullen immers het Strafrechtelijk Verdrag ter bestrijding van corruptie van de Raad van Europa, dat de openbare en private omkoping strafbaar stelt, hebben geratificeerd.

Bovendien geeft het een krachtig signaal aan de kandidaat-ontvangers en inzonderheid de artsen, opdat zij voor dergelijke praktijken zouden terugdeinzen.

In het Belgische recht moet de rechter zich thans op grond van de artikelen 246 tot 250 van het Strafwetboek een oordeel vormen over de hoedanigheid van overheidsfunctionaris (een begrip dat ruim moet worden geïnterpreteerd op basis van de parlementaire voorbereidingen) van de practicus of van de facilitator, en zo die hoedanigheid niet wordt erkend, moet hij beoordelen of de voorwaarden tot strafbaarstelling van private omkoping zoals bedoeld in de artikelen 504*bis* en 504*ter* (bestuurder, zaakvoerder, lasthebber, aangestelde, zonder medeweten en zonder machtiging van de werkgever) vervuld zijn.

Op voorstel van de werkgroep voorziet het ontwerp in een specifieke strafbaarstelling die ruimer is dan die waarin is voorzien in artikel 7 van het Verdrag betreffende de orgaanhandel. Zij beoogt ieder voordeel en iedere dader ongeacht zijn eventuele hoedanigheid van overheidsfunctionaris, op voorwaarde dat het doeleinde van het aanbod van of de vraag om een voordeel een illegale wegneming, transplantatie of vorm van gebruik of het vergemakkelijken van een van die handelingen is. Het doel is een sterker afschrikkend karakter te verlenen aan deze specifieke bepaling en de toepassing ervan te vergemakkelijken door af te stappen van de voorwaarden die gelden voor de klassieke misdrijven van openbare of private omkoping.

Een ontvanger, een familielid van de ontvanger of een kandidaat-donor (onder voorbehoud van de toepassing van de bepaling van niet-bestafting als hij het slachtoffer is van mensenhandel), die die diensten van een makelaar inroept, kan op grond van deze strafbaarstelling worden vervolgd, getuige op de ruime formulering ervan. Het nemen van inlichtingen bij een makelaar (zonder meer) is niet strafbaar, maar zodra tot onderhandelen wordt overgegaan, wordt het misdrijf begaan.

Naargelang van de omstandigheden in casu kan ook het misdrijf publieke omkoping (met het oog op het plegen van een wanbedrijf of misdaad) of private omkoping toepasselijk zijn.

De straffen zijn dezelfde als die waarin is voorzien in de artikelen 8 en 9 van het ontwerp.

dans la problématique du trafic d'organes. En effet, tous les États parties n'auront pas ratifié la Convention pénale sur la corruption du Conseil de l'Europe, qui incrimine la corruption publique et privée.

Par ailleurs, il lance un message clair aux candidats receveurs et aux médecins notamment, afin de les dissuader de recourir à de telles pratiques.

En droit belge, actuellement, sur base des articles 246 à 250 du Code pénal, le juge devra apprécier la qualité d'agent public (notion à interpréter largement sur base des travaux parlementaires) du praticien ou du facilitateur, et à défaut de reconnaître cette qualité, il devra apprécier si les conditions de l'incrimination de corruption privée prévues aux articles 504*bis* et 504*ter* (administrateur, gérant, mandataire, préposé, à l'insu et sans autorisation de l'employeur) sont remplies.

Sur proposition du groupe de travail, le projet prévoit une incrimination spécifique et plus large que celle prévue à l'article 7 de la Convention sur le trafic d'organes. Y sont visés tout avantage et tout auteur indépendamment de sa qualité éventuelle d'agent public, à condition que la finalité de l'offre ou de la demande d'un avantage soit la réalisation d'un prélèvement, d'une transplantation, d'une utilisation illicites ou la facilitation d'un de ces actes. Le but est de donner à cette disposition spécifique un caractère dissuasif plus fort et d'en faciliter l'application en s'affranchissant des conditions applicables aux infractions classiques de corruption publique ou privée.

Un receveur, un membre de sa famille ou un candidat donneur (sous réserve de l'application de la clause de non sanction si celui-ci est victime de traite), qui sollicite les services d'un courtier, peuvent être poursuivis sur base de cette incrimination vu son libellé large. Une prise de renseignement auprès d'un courtier (sans aller plus loin) n'est pas punissable, mais si une négociation s'engage, l'infraction sera consommée.

Selon les circonstances de l'espèce, les infractions de corruption publique (à des fins délictueuses ou criminelles) ou privée peuvent aussi être applicables.

Les peines sont identiques à celles prévues aux articles 8 et 9 du projet.

Artikelen 11 en 12

De verzwarende omstandigheden bedoeld in artikel 13 van het verdrag zijn overgenomen in de artikelen 11 en 12 van het wetsontwerp. Zij zijn aangevuld met het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer, de activiteit waarvan een gewoonte wordt gemaakt en de vereniging van misdadigers, ontleend aan de mensenhandel (zie artikel 433septies van het Strafwetboek inzake mensenhandel).

Naargelang van het beschouwde misdrijf kunnen de omstandigheden die betrekking hebben op het slachtoffer worden toegepast op de donor of op de ontvanger.

Wat de omstandigheid van de minderjarigheid of de bijzondere kwetsbaarheid van het slachtoffer betreft, is in het toelichtend verslag (nr. 94) bij het verdrag het volgende benadrukt: “Volgens de onderhandelaren zijn de meeste personen die als slachtoffers van de handel in menselijke organen kunnen worden beschouwd per definitie kwetsbaar, zulks om een aantal redenen: bijvoorbeeld omdat zij in zware financiële moeilijkheden zitten (wat het geval is van tal van personen die aanvaarden om bij hen een orgaan te laten wegnemen in ruil voor een profit of een ander vergelijkbaar voordeel) of omdat zij zwaar of zelfs terminaal ziek zijn en nauwelijks overlevingskansen hebben (wat het geval is van tal van orgaanontvangers). Ook kinderen staan inzonderheid bloot aan deze vorm van criminaliteit. Bijgevolg is het de bedoeling van de onderhandelaren om de onder e vermelde verzwarende omstandigheid voor te behouden voor de situaties voor de situaties waarin het slachtoffer een kind is of “bijzonder kwetsbaar” is om een andere reden, zoals zijn leeftijd, zijn geestelijke ontwikkeling of zijn familiale of sociale afhankelijkheid van de dader of daders van het misdrijf.”

De omstandigheid van de ernstige aantasting van de gezondheid van het slachtoffer is onder andere toepasselijk wanneer de chirurgische ingreep ernstige gevolgen heeft gehad. In het toelichtend verslag (nr. 90) bij het verslag is verduidelijkt: “Aangezien elke transplantatie een niet-verwaarloosbaar risico inhoudt voor de lichamelijke gezondheid van de donor en van de ontvanger, moet het aan de nationale gerechten van de Partijen toekomen om te bepalen of er een oorzakelijk verband bestaat tussen een krachtens het verdrag strafbaar gesteld gedrag en een overlijden of letsels opgelopen door dat gedrag.”

Wat de omstandigheid van het misbruik van gezag betreft, kan worden verwezen naar het toelichtend verslag (nr. 91) van het verdrag: “91.(...) [Het misbruik van positie] is van toepassing wanneer het misdrijf werd gepleegd door personen die misbruik maken van het vertrouwen dat hun positie hun

Articles 11 et 12

Les circonstances aggravantes visées à l'article 13 de la Convention ont été reprises dans les articles 11 et 12 du projet de loi. Elles ont été complétées de la mise en danger de la vie de la victime, de l'activité habituelle et de l'association de malfaiteurs, empruntées à la traite (voir article 433septies du Code pénal sur la traite).

Selon l'infraction considérée, les circonstances relatives à la victime peuvent être appliquées au donneur ou au receveur.

Pour la circonstance de la minorité ou de la vulnérabilité particulière de la victime, le Rapport explicatif (n° 94) de la Convention souligne que: “De l'avis des négociateurs, la plupart des personnes pouvant être considérées comme des victimes du trafic d'organes humains sont par définition vulnérables, pour un certain nombre de raisons: par exemple, parce qu'elles connaissent de graves difficultés financières (ce qui est le cas de nombreuses personnes qui acceptent de se faire prélever un organe en échange d'un profit ou d'un autre avantage comparable) ou parce qu'elles souffrent d'une maladie grave, voire sont en phase terminale et n'ont guère de chances de survie (ce qui est le cas de nombreux receveurs d'organes). De même, les enfants sont particulièrement exposés à cette forme de criminalité. Par conséquent, l'intention des négociateurs est de réserver la circonstance aggravante mentionnée à l'alinéa e aux situations où la victime est un enfant ou est “particulièrement vulnérable” pour une autre raison, telle que son âge, son stade de développement mental ou sa dépendance familiale ou sociale envers le ou les auteurs de l'infraction.”

La circonstance de l'atteinte grave à la santé de la victime est notamment applicable en cas de conséquences graves causées par l'intervention chirurgicale. Le Rapport explicatif (n° 90) de la Convention précise qu' “Etant donné que toute transplantation comporte un risque non négligeable pour la santé physique du donneur et du receveur, c'est aux juridictions nationales des Parties qu'il doit revenir de déterminer s'il existe un lien de causalité entre une conduite incriminée en vertu de la Convention et un décès ou des lésions subies du fait de cette conduite”.

Pour la circonstance relative à l'abus d'autorité, il peut être renvoyé au Rapport explicatif (n° 91) de la Convention: “91. (...) [L'abus de position] s'applique lorsque l'infraction a été commise par des personnes abusant de la confiance que leur confère leur position. Cette catégorie de personnes comprend

verleent. Die categorie van personen omvat duidelijk in de eerste plaats de gezondheidswerkers, maar ook de ambtenaren (wanneer zij handelen in hun officiële hoedanigheid). De toepassing van de verzwarende omstandigheid is evenwel niet beperkt tot de gezondheidswerkers en de ambtenaren.”

De verzwarende omstandigheid van de activiteit waarvan een gewoonte wordt gemaakt, kan bijvoorbeeld worden toegepast wanneer uit de feiten blijkt dat de dader een zekere beheersing heeft van de procedures die worden gebruikt voor het plegen van het misdrijf, of een zeer goede kennis heeft van de plaatsen (bijvoorbeeld een internationale luchthaven of een ziekenhuis) of van de specifieke procedures die worden toegepast, hoewel hij beweert dat hij er voor de eerste keer is geweest of ze voor de eerste keer heeft toegepast.

De verzwarende omstandigheid van een eerdere veroordeling voor soortgelijke feiten is overgenomen uit artikel 13 van het verdrag. Zij kan niet worden toegepast als de vroegere veroordeling die in België of in een andere lidstaat van de Europese Unie werd uitgesproken reeds in aanmerking werd genomen voor het vaststellen van de wettelijke herhaling.

Bovendien voorziet artikel 14 van het verdrag erin dat elke partij de wetgevende en andere maatregelen neemt die nodig zijn om te voorzien in de mogelijkheid om bij het bepalen van de straf rekening te houden met onherroepelijke veroordelingen uitgesproken in een andere partij met betrekking tot in overeenstemming met dit verdrag strafbaar gestelde feiten. In het toelichtend verslag (nr. 99) bij het verdrag is het volgende verduidelijkt: “Met het oog op de tenuitvoerlegging van deze bepaling hebben de partijen de mogelijkheid om in hun nationale wetgeving erin te voorzien dat de eerdere veroordelingen in het buitenland, in dezelfde mate als de eventuele eerdere veroordelingen uitgesproken door nationale gerechten, een strafverzwaring ten gevolge kunnen hebben. De partijen kunnen ook ervoor zorgen dat de rechters die veroordelingen in aanmerking nemen in het kader van de algemene bevoegdheid die hun de mogelijkheid biedt de individuele omstandigheden te evalueren om het strafniveau te bepalen. Die mogelijkheid zou ook het beginsel moeten inhouden dat de dader van het misdrijf niet op een minder gunstige wijze mag worden behandeld dan indien de eerdere veroordeling was uitgesproken door een nationaal gerecht.”

Wat de in een andere lidstaat van de Europese Unie uitgesproken veroordelingen betreft, kan worden verwezen naar de artikelen 57*bis* (herhaling) en 99*bis* (gelijkstelling) van het Strafwetboek, ingevoegd bij de wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie met het oog op de omzetting van het Kaderbesluit 2008/675/JBZ van de Raad van 24 juli 2008 betreffende de wijze waarop bij een

à l'évidence en premier lieu les professionnels de la santé, mais aussi les fonctionnaires (lorsqu'ils agissent en leur qualité officielle). Toutefois, l'application de la circonstance aggravante n'est pas limitée aux professionnels de la santé et aux fonctionnaires.”

La circonstance aggravante d'activité habituelle peut être appliquée par exemple lorsqu'il ressort des faits que l'auteur a démontré une maîtrise certaine des procédures utilisées pour commettre l'infraction, ou une très bonne connaissance des lieux (ex. un aéroport international ou un hôpital) ou des procédures particulières appliquées bien qu'il affirme s'y être rendu ou les avoir appliquées pour la première fois.

La circonstance aggravante d'une condamnation antérieure pour des faits similaires a été reprise de l'article 13 de la Convention. Elle ne pourra pas être appliquée si la condamnation antérieure prononcée en Belgique ou dans un autre État de l'Union européenne a déjà été prise en compte pour établir la récidive légale.

De plus, l'article 14 de la Convention prévoit que chaque Partie prend les mesures législatives et autres nécessaires pour prévoir la possibilité de prendre en compte, dans le cadre de l'appréciation de la peine, les condamnations définitives prononcées dans une autre Partie pour des infractions établies conformément à la présente Convention. Son Rapport explicatif (n° 99) précise qu'“Afin de mettre en œuvre cette disposition, les Parties ont la possibilité de prévoir dans leur législation interne que les condamnations antérieures étrangères peuvent, dans la même mesure que le feraient les condamnations antérieures prononcées par des juridictions internes, emporter une aggravation de la peine. Les Parties peuvent également faire en sorte que les juges prennent en compte ces condamnations dans le cadre de la compétence générale leur permettant d'évaluer les circonstances individuelles pour déterminer le niveau de la peine. Cette possibilité devrait inclure aussi le principe selon lequel l'auteur de l'infraction ne doit pas être traité d'une façon moins favorable que si la condamnation antérieure avait été prononcée par une juridiction nationale.”

En ce qui concerne les condamnations prononcées dans un autre État membre de l'Union européenne, il peut être renvoyé aux articles 57*bis* (sur la récidive) et 99*bis* (assimilation) du Code pénal, insérés par la loi du 25 avril 2014 portant des dispositions diverses en matière de Justice, pour transposer la décision-cadre 2008/675/JAI du Conseil du 24 juillet 2008 relative à la prise en compte des décisions de condamnation

nieuwe strafrechtelijke procedure rekening wordt gehouden met veroordelingen in andere lidstaten van de Europese Unie.

Voor de strafrechtelijke veroordelingen uitgesproken in Staten die geen lid zijn van de Europese Unie en partij zullen zijn bij het Verdrag van de Raad van Europa betreffende de orgaanhandel, is in de mogelijkheid om ze in aanmerking te nemen voor het bepalen van de straf voorzien in het ontworpen artikel 433*novies*/9, tweede lid. Zij zullen echter slechts in aanmerking kunnen worden genomen voor zover de dader niet op een minder gunstige wijze wordt behandeld dan indien de eerdere veroordeling was uitgesproken door een Belgisch gerecht.

Tot slot zijn de straffen waarin is voorzien in artikel 11 van het wetsontwerp gradueel.

In geval van illegale wegneming gaat het om opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro. De opsluiting is afgestemd op die waarin is voorzien in artikel 405*bis* van het Strafwetboek (slagen en verwondingen gepleegd op een minderjarige of op een kwetsbare persoon) juncto artikel 400, tweede lid (slagen en verwondingen met het verlies van een orgaan tot gevolg). De geldboete is afgestemd op die waarin is voorzien in artikel 433*septies* (mensenhandel gepleegd ten opzichte van een minderjarige, activiteit waarvan een gewoonte wordt gemaakt of vereniging).

Artikel 13 van het verdrag vereist dat de verzwarende omstandigheden kunnen worden toegepast op het misdrijf omkoping. Dat misdrijf zal worden bestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en geldboete van zevenhonderdvijftig euro tot vijfenzeventigduizend euro.

De straffen waarin wordt voorzien in artikel 12 (misdrijf met de dood tot gevolg of criminele organisatie) zijn, in geval van wegneming, opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar en geldboete van duizend euro tot honderdvijftigduizend euro. De opsluiting is afgestemd op die waarin is voorzien in artikel 405*bis* van het Strafwetboek (slagen en verwondingen gepleegd op een minderjarige of op een kwetsbare persoon) juncto artikel 401, tweede lid (slagen en verwondingen met het verlies van een orgaan tot gevolg), en die waarin is voorzien in artikel 433*octies* (mensenhandel die de dood heeft veroorzaakt of criminele organisatie). De geldboete is eveneens afgestemd op die waarin is voorzien in artikel 433*octies*. In geval van omkoping gaat het om opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro.

De werkgroep meende dat voor de personen die zich schuldig hebben gemaakt aan het aanvaarden van een illegaal

entre les États membres de l'Union européenne à l'occasion d'une nouvelle procédure pénale.

Pour les condamnations pénales prononcées dans des États non membres de l'Union européenne qui seront parties à la Convention du Conseil de l'Europe sur le trafic d'organes, la faculté de les prendre en compte pour fixer la peine a été prévue à l'article 433*novies*/9, alinéa 2, en projet. Toutefois, elles ne pourront être prises en compte que dans la mesure où l'auteur n'est pas traité d'une façon moins favorable que si la condamnation antérieure avait été prononcée par une juridiction belge.

Enfin, les peines prévues à l'article 11 du projet de loi sont graduelles.

En cas de prélèvement illégal, il s'agit de la réclusion de dix à quinze ans et une amende de mille à cent mille euro. La peine de réclusion a été alignée sur celle de l'article 405*bis* du Code pénal (coups et blessures commis sur un mineur ou une personne vulnérable) combiné à l'article 400, alinéa 2 (coups et blessures avec préméditation ayant entraîné la perte d'un organe). La peine d'amende a été alignée sur celle de l'article 433*septies* (traite sur un mineur, activité habituelle ou association).

L'article 13 de la Convention exige que les circonstances aggravantes puissent être appliquées à l'infraction de corruption. Celle-ci sera sanctionnée de la réclusion de cinq ans à dix ans et d'une amende de sept cent cinquante euros à septante-cinq mille euros.

Les peines prévues à l'article 12 (infraction causant la mort ou en organisation criminelle) sont, en cas de prélèvement, la réclusion de quinze à vingt ans et une amende de mille à cent cinquante mille euro. La peine de réclusion a été alignée sur celle de l'article 405*bis* du Code pénal (coups et blessures commis sur un mineur ou une personne vulnérable) combiné à l'article 401, alinéa 2 (coups et blessures avec préméditation ayant entraîné la mort) et celle de l'article 433*octies* (traite ayant entraîné la mort ou association criminelle). La peine d'amende a été également alignée sur celle de l'article 433*octies*. En cas de corruption, il s'agit de la réclusion de dix ans à quinze ans et une amende de mille euros à cent mille euros.

Le groupe de travail a estimé que l'infraction d'acceptation d'un organe prélevé illégalement ne devaient pas se voir

weggenomen orgaan geen verzwarende omstandigheden moesten worden toegepast, gelet op hun beperkte betrokkenheid bij de orgaanhandel.

Artikel 13

Artikel 13 voorzien in de bijkomende straffen die de rechters kunnen of moeten uitspreken ten aanzien van de daders van orgaanhandel.

Naast de verplichte ontzetting van de burgerlijke en politieke rechten, gaat het om het verbod een beroepsactiviteit of een sociale activiteit uit te oefenen (onverminderd de tuchtsanctie van maximaal twee jaar schorsing of van schraping die de Orde der artsen bijvoorbeeld kan uitspreken), de sluiting van inrichting en de verbeurdverklaring.

In het verbod een activiteit uit te oefenen en in de sluiting van inrichting is niet voorzien in de wetten van 1986 en 2008. In de mogelijkheid om de erkenning van een transplantatiecentrum in te trekken of om de sluiting van een ziekenhuisdienst te bevelen is echter wel voorzien in de gecoördineerde wet van 10 juli 2008 op de ziekenhuizen en andere verzorgingsinrichtingen. In bepaalde omstandigheden is het ook mogelijk het visum van een beroepsbeoefenaar in te trekken².

De inhoud van het artikel is afgestemd op de bepalingen die de laatste jaren zijn aangenomen inzake mensenhandel (zie artikel 433*novies*, § 1, § 4 en § 6 van het Strafwetboek, gewijzigd bij de wet van 27 november 2013 en de wet van 31 mei 2016), behoudens op het stuk van het verbod een activiteit uit te oefenen.

Dat verbod is ontleend aan artikel 12, § 3, van het verdrag, dat de staten oplegt de dader van de misdrijven tijdelijk of definitief, overeenkomstig de relevante bepalingen in het interne recht, te verbieden een beroepsactiviteit uit te oefenen die verband houdt met het plegen van een van de misdrijven vastgesteld overeenkomstig dit verdrag. De verwijzing naar sociale activiteit werd overgenomen uit artikel 511-27 van het Franse Strafwetboek.

De bijkomende straf die bestaat in het verbod een activiteit uit te oefenen kan inzonderheid worden toegepast op artsen, verpleegkundigen, laboranten, ambulanciers en medewerkers van begrafenisondernemers of mortuaria.

² Zie gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, artikel 119, § 1, 2°.

appliquer de circonstances aggravantes, au regard de leur implication limitée dans le déroulement du trafic.

Article 13

L'article 13 prévoit les peines accessoires que les juges peuvent ou doivent prononcer à l'encontre des auteurs de trafic d'organes.

Outre la privation obligatoire des droits civils et politiques, il s'agit de l'interdiction d'exercer une activité professionnelle ou sociale (sans préjudice de la sanction disciplinaire de suspension de maximum deux ans ou de radiation, qui peut être prononcée par l'Ordre des Médecins, par exemple), de la fermeture d'établissement et de la confiscation.

Les peines d'interdiction d'activité et de fermeture ne sont pas prévues dans les lois de 1986 et de 2008. Cependant, la possibilité de retirer un agrément à un centre de transplantation, ou d'ordonner la fermeture d'un service hospitalier existe dans la loi relative aux hôpitaux et à d'autres établissements de soins, coordonnée le 10 juillet 2008. Il est également possible de retirer le visa à un praticien professionnel dans certaines conditions².

Le contenu de l'article a été aligné sur les dispositions adoptées ces dernières années en matière de traite des êtres humains (voir article 433*novies*, § 1er, § 4 et § 6 du Code pénal, modifié par la loi du 27 novembre 2013 et la loi du 31 mai 2016), sauf pour l'interdiction d'activité.

Celle-ci a été inspirée de l'article 12, § 3, b), de la Convention qui impose aux États d'interdire à l'auteur des infractions, à titre temporaire ou définitif, conformément aux dispositions pertinentes du droit interne, l'exercice d'une activité professionnelle liée à la commission de l'une des infractions établies conformément à la présente Convention). La référence à l'activité sociale a été reprise de l'article 511-27 du Code pénal français.

La peine complémentaire d'interdiction d'exercer une activité peut notamment s'appliquer aux médecins, aux infirmiers, aux laborentins, aux ambulanciers, aux employés de pompes funèbres ou de morgues.

² Voir loi coordonnée du 10 mai 2015 relative à l'exercice des professions de soins, article 119, § 1er, 2°.

In de mededeling van de gerechtelijke beslissingen door het parket aan de tuchtoverheid of administratieve overheid waartoe de veroordeelde behoort die een gereguleerd beroep uitoefent, is voorzien in artikel 1380 van het Gerechtelijk Wetboek, aangevuld bij de wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie.

In de twee nieuwe leden van dat artikel is het volgende bepaald: “Om de richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005 betreffende de erkenning van beroepskwalificaties toe te passen, deelt het openbaar ministerie ambtshalve een afschrift van de strafrechtelijke veroordeling mee aan de tuchtoverheid of administratieve overheid waartoe de veroordeelde behoort die een in de zin van de richtlijn gereguleerd beroep uitoefent.

Die mededeling heeft plaats zodra de veroordeling in kracht van gewijsde is gegaan.

Het openbaar ministerie beoordeelt in dezelfde zin of het noodzakelijk is om de bevoegde tuchtoverheid of administratieve overheid informatie mee te delen over een lopend onderzoek of een lopende vervolging ten aanzien van een persoon die een in de zin van de richtlijn gereguleerd beroep uitoefent. Indien de zaak aanhangig is gemaakt bij een onderzoeksrechter, deelt het openbaar ministerie slechts informatie mee aan de tuchtoverheid of administratieve overheid na het advies van de onderzoeksrechter te hebben ingewonnen.”.

Artikel 14

Artikel 10 van het verdrag voorziet in de criteria inzake rechtsmacht van de Staten met betrekking tot de feiten die strafbaar gesteld zijn overeenkomstig het verdrag. Als principe geldt de territoriale rechtsmacht (onder a tot c). Krachtens lid 1, onder d, dienen de Partijen hun rechtsmacht te vestigen om kennis te nemen van de strafbare feiten die door hun onderdanen zijn gepleegd in het buitenland, teneinde de strijd aan te gaan tegen de orgaanhandel in het kader van het transplantatietoerisme. Het toelichtend verslag bij het verdrag verduidelijkt: “Bepaalde Staten waar handel in menselijke organen bestaat, beschikken immers niet over de nodige bereidheid of middelen om de onderzoeken tot een goed einde te brengen, ofwel niet over een passend juridisch kader” (nr. 67).

Bovendien worden de Staten in het verdrag erom verzocht “ernaar te streven” hun extraterritoriale rechtsmacht te vestigen wanneer het slachtoffer een van hun onderdanen is of

La communication des décisions judiciaires par le parquet à l'autorité disciplinaire ou administrative dont relève la personne condamnée qui exerce une profession réglementée, est prévue à l'article 1380 du Code judiciaire, complété par la loi du 25 décembre 2016 modifiant le statut juridique des détenus et la surveillance des prisons et portant des dispositions diverses en matière de justice.

Les deux nouveaux alinéas de cet article prévoient que: “En vue de l'application de la directive 2005/36/ CE du Parlement européen et du Conseil du 7 septembre 2005 relative à la reconnaissance des qualifications professionnelles, le ministère public communique d'office une copie de la condamnation pénale à l'autorité disciplinaire ou administrative dont relève la personne condamnée qui exerce une profession réglementée au sens de la directive.

Cette communication a lieu dès que la condamnation est coulée en force de chose jugée.

Le ministère public apprécie, dans le même sens, la nécessité de communiquer à l'autorité disciplinaire ou administrative compétente des informations relatives à une enquête ou à des poursuites en cours à l'encontre d'une personne qui exerce une profession réglementée au sens de la directive. Si un juge d'instruction est saisi de l'affaire, le ministère public ne communique des informations à l'autorité disciplinaire ou administrative qu'après avoir recueilli l'avis du juge d'instruction.”.

Article 14

L'article 10 de la Convention prévoit les chefs de compétence des États pour les infractions établies conformément à la Convention. Le principe est la compétence territoriale (point a à c). En vertu du paragraphe premier, point d, les Parties sont tenues d'établir leur compétence pour connaître des infractions commises par leurs ressortissants à l'étranger, afin de lutter contre le trafic d'organes dans le cadre du tourisme de transplantation. Le Rapport explicatif de la Convention précise qu'“En effet, certains États dans lesquels il existe un trafic d'organes humains ne disposent pas, soit de la volonté ou des ressources nécessaires pour mener à bien les enquêtes, soit d'un cadre juridique approprié” (n° 67).

Par ailleurs, la Convention demande aux États de “s'efforcer” d'étendre leur compétence extraterritoriale lorsque la victime est un de leurs ressortissants ou un de leurs résidents

een persoon is die zijn of haar gewone verblijfplaats op hun grondgebied heeft. Die rechtsmacht wordt niet afhankelijk gesteld van de voorwaarde dat aan de vervolging een klacht van het slachtoffer of een aangifte door de staat van de plaats waar het misdrijf werd gepleegd, moet voorafgaan, maar de Staten kunnen afwijken van dat beginsel door een voorbehoud te maken.

In tegenstelling tot het Verdrag van Lanzarote inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik en het Verdrag van Istanboel inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, bevat dit verdrag dus niet de verplichting om de voorwaarde van dubbele strafbaarstelling niet toe te passen.

In België zullen de nieuwe misdrijven in het Strafwetboek kunnen worden vervolgd wanneer zij in het buitenland zijn gepleegd, zulks op grond van artikel 7 of artikel 10, 5°, van de Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering (volgens de voorwaarden waarin in die artikelen is voorzien, inzonderheid de dubbele strafbaarstelling), en wanneer de dader in België is gevonden (artikel 12). Zodra het verdrag in werking is getreden en geratificeerd is, zal artikel 12*bis* van die Titel eveneens kunnen worden toegepast, op vordering van het federaal parket.

Bovendien moet erop worden gewezen dat artikel 10*ter* van die Titel de mogelijkheid biedt de daders van mensenhandel gepleegd in het buitenland, als zij in België worden gevonden, te vervolgen, zulks ongeacht hun nationaliteit en zonder dat de dubbele strafbaarstelling is vereist. Het kan bijvoorbeeld worden toegepast op de makelaars die donoren werven met het oog op een illegale wegneming van organen of op de artsen die de macht over de donoren nemen met dezelfde doeleinden. Er moet worden opgemerkt dat inzake mensenhandel de toestemming van het slachtoffer tot de uitbuiting irrelevant is.

De landen waarin de overgrote meerderheid van de illegale wegnemingen gebeuren, hebben weinig middelen om het transplantatietoerisme waarbij onderdanen van andere, veel beter ontwikkelde Staten betrokken zijn, een halt toe te roepen.

Om een meer doeltreffende internationale bestrijding van de orgaanhandel en het transplantatietoerisme in het bijzonder mogelijk te maken en om een duidelijk waarschuwingssignaal te geven aan alle mogelijke actoren van die handel, vindt de werkgroep het opportuun om in artikel 10*ter* te verwijzen naar de misdrijven inzake orgaanhandel.

habituels. Cette compétence n'est pas subordonnée à la condition que la poursuite soit précédée d'une plainte de la victime ou d'une dénonciation de l'État du lieu où l'infraction a été commise, mais les États peuvent déroger à ce principe en déposant une réserve.

Contrairement à la Convention de Lanzarote relative aux abus sexuels et à l'exploitation sexuelle commis sur des enfants et à la Convention d'Istanbul sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique, la présente Convention ne comporte donc pas l'obligation de s'affranchir de la condition de double incrimination.

En Belgique, les nouvelles infractions du Code pénal, pourront être poursuivies lorsqu'elles sont commises à l'étranger, sur base de l'article 7 ou de l'article 10, 5°, du Titre préliminaire du Code de Procédure pénale (aux conditions qui sont prévues dans ces articles, notamment la double incrimination), et si l'auteur est trouvé en Belgique (article 12). Une fois la Convention entrée en vigueur et ratifiée, l'article 12*bis* de ce Titre pourra aussi être appliqué, sur requête du parquet fédéral.

Par ailleurs, rappelons que l'article 10*ter* de ce Titre permet de poursuivre les auteurs de la traite des êtres humains commise à l'étranger, s'ils sont trouvés en Belgique, quelle que soit leur nationalité et sans exigence de la double incrimination. Il peut être appliqué par exemple à des courtiers qui recrutent des donneurs aux fins d'un prélèvement illégal d'organes, ou à des médecins qui prennent le contrôle des donneurs aux mêmes fins. Rappelons qu'en matière de traite, le consentement de la victime à son exploitation est inopérant.

Les pays où se pratiquent la toute grande majorité des prélèvements illégaux, ont peu de moyens pour faire obstacle au tourisme de transplantation impliquant des ressortissants d'autres États souvent bien plus développés.

Afin de permettre une lutte internationale plus effective contre le trafic d'organes et le tourisme de transplantation en particulier et afin d'afficher un avertissement clair à tous les acteurs potentiels de ce trafic, le groupe de travail estime opportun de viser à l'article 10*ter* les infractions de trafic d'organes.

De reikwijdte van dat artikel moet evenwel worden beperkt tot de misdrijven in samenhang met wegnemingen van organen uitgevoerd of overwogen in ruil voor een vergoeding. Over het verbod op enige vorm van commercialisering van organen bestaat immers een internationale consensus³ (enkel Iran heeft de handel in organen gelegaliseerd).

Bovendien is het volgens de werkgroep niet aangewezen om het voornoemde artikel 10ter ook uit te breiden tot misdrijven in samenhang met wegnemingen uitgevoerd zonder de toestemming van de donor of zonder wettelijke machtiging (wat de donatie *post mortem* betreft), gelet op het gebrek aan harmonisering van de toestemmingsregels in de verschillende landen. Het is bijvoorbeeld niet wenselijk om de Belgische gerechten, buiten een situatie van mensenhandel, de mogelijkheid te bieden een Belgische of buitenlandse arts die in Zweden, met inachtneming van de Zweedse wetgeving, een nier heeft weggenomen bij een onbekwame persoon, te vervolgen en te bestraffen op grond van orgaanhandel, ook al is dergelijke wegneming in België niet meer toegestaan sinds 2012.

Artikel 15

Teneinde in overeenstemming te zijn met artikel 16 van het verdrag, is een uitbreiding van de lijst van misdrijven, bedoeld in artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering, wenselijk om in voorkomend geval te kunnen overgaan tot telefoontaps in geval van orgaanhandel. Die lijst beoogt reeds mensenhandel met als oogmerk het wegnemen van organen.

Artikel 16

Dit artikel stemt de straffen waarin is voorzien in artikel 17 van de wet van 1986 af op die waarin is voorzien in de wet van 2008. Die wet is recenter en voorziet in zwaardere en derhalve afschrikkende straffen. De mogelijkheid om te kiezen tussen gevangenisstraf en boete, waarin is voorzien in de wet van 1986 (en ook in die van 2008), blijft behouden omdat de feiten bedoeld in artikel 17 veel verscheidener zijn en derhalve niet allemaal even ernstig zijn.

De verhoging van de gevangenisstraf waarin is voorzien in artikel 17, § 3, zal de mogelijkheid bieden om het niet-naleven van het verbod om een orgaandonatie te vergoeden, waarin

³ Er kan inzonderheid worden verwezen naar Richtlijn 2010/45/EU van het Europees Parlement en de Raad van 7 juli 2010 inzake kwaliteits- en veiligheidsnormen voor menselijke organen, bestemd voor transplantatie, en naar de talrijke resoluties van de Wereldgezondheidsorganisatie, waaronder de richtsnoeren inzake transplantatie van menselijke cellen, weefsels en organen, herzien in 2010 (resolutie 63.22).

Toutefois, il convient de limiter sa portée aux infractions liées à des prélèvements d'organes pratiqués ou envisagés en échange d'une rémunération. En effet, l'interdiction de toute forme de commercialisation des organes fait l'objet d'un consensus international³ (seul l'Iran a légalisé le commerce des organes).

De plus, étendre l'article 10ter précité également aux infractions liées à des prélèvements pratiqués sans le consentement du donneur ou sans autorisation de la loi (pour le don *post mortem*), n'est, de l'avis du groupe de travail, pas indiqué au regard du manque d'harmonisation actuel des règles de consentement dans les divers pays. Par exemple, il n'est pas souhaitable de permettre aux juridictions belges de poursuivre et sanctionner sur base du trafic d'organes un médecin belge ou étranger qui aurait prélevé un rein sur une personne incapable en Suède en respectant la législation suédoise, même si ce type de prélèvement n'est plus autorisé en Belgique depuis 2012, en dehors d'une situation de traite des êtres humains.

Article 15

Pour se conformer à l'article 16 de la Convention, une extension de la liste des infractions prévue à l'article 90ter du Code d'Instruction criminelle est opportune afin de pouvoir, le cas échéant, procéder à des écoutes téléphoniques en cas de trafic d'organes. Cette liste vise déjà la traite des êtres humains en vue de prélèvement d'organes.

Article 16

Cet article aligne les peines prévues à l'article 17 de la loi de 1986 sur celles de la loi de 2008. Cette loi est plus récente et prévoit des peines plus hautes et donc dissuasives. L'alternative entre l'emprisonnement et l'amende, présente dans la loi de 1986 (et aussi dans celle de 2008), est maintenue car les faits visés par l'article 17 sont beaucoup plus variés et ne présentent donc pas tous un niveau de gravité similaire.

L'augmentation de la peine d'emprisonnement prévue à l'article 17, § 3, permettra de punir de façon identique l'interdiction de rémunérer un don d'organe établie à l'article 4 de

³ Il peut être renvoyé notamment à la Directive 2010/45/UE du Parlement européen et du Conseil du 7 juillet 2010 relative aux normes de qualité et de sécurité des organes humains destinés à la transplantation, et aux nombreuses Résolutions de l'OMS dont les Principes directeurs sur la transplantation de cellules, de tissus et d'organes humains, révisés en 2010 (Résolution 63.22).

is voorzien in artikel 4 van de wet van 1986 en in artikel 6, § 1, van de wet van 2008, op identieke wijze te bestraffen. Bovendien zal de reclame voor het aanbod van of de vraag naar een orgaan met winstoogmerk, die verboden is krachtens artikel 4 van de wet van 1986, bestraft worden met dezelfde gevangenisstraf als het soortgelijke misdrijf bedoeld in artikel 433*novies*/6 van het Strafwetboek.

Artikelen 17 en 18

Deze artikelen strekken ertoe in de wetten van 1986 en 2008 een aanvullende straf in te voegen die bestaat in een verbod een beroepsactiviteit of een sociale activiteit uit te oefenen en die ontleend is aan het verdrag en artikel 511-27 van het Franse Strafwetboek.

Zoals voorgesteld door het Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten wijzigt artikel 18 van het ontwerp bovendien artikel 24 van de wet van 2008 teneinde de wegneming bij een dode zonder toestemming strafrechtelijk te bestraffen, zulks door te verwijzen naar artikel 12. Er wordt voorzien in een straf die gelijk is aan die waarin is voorzien voor de misdrijven bedoeld in artikel 10, § 1, van die wet (wegneming bij levenden).

Vincent VAN PETEGHEM (CD&V)
Dirk JANSSENS (Open Vld)
Damien THIÉRY (MR)

la loi de 1986 et à l'article 6, § 1er, alinéa 1er, de la loi 2008. De plus, la publicité pour l'offre ou pour la demande d'un organe dans un but de lucre, interdite à l'article 4 de la loi de 1986, sera punie de la même peine d'emprisonnement que l'infraction similaire prévue à l'article 433*novies*/6 du Code pénal.

Articles 17 et 18

Ces articles visent à insérer dans les lois de 1986 et de 2008 une peine complémentaire d'interdiction d'activité professionnelle ou sociale, inspirée de la Convention et de l'article 511-27 du Code pénal français.

En outre, sur la suggestion de l'Agence fédérale des médicaments et des produits de santé, l'article 18 du projet modifie l'article 24 de la loi de 2008 pour sanctionner pénalement le prélèvement sur un mort sans consentement, en faisant référence à l'article 12. Une peine égale à celle prévue pour les infractions à l'article 10, § 1er, de cette loi (prélèvement sur une personne vivante) est prévue.